

بررسی وضعیت حقوقی شرکت‌های تجارتی ثبت شده در شهرستان سنندج

مرتضی جوانمردی صاحب
(استادیار گروه حقوق دانشگاه کردستان)
mjasaheb@hotmail.com

جداول، تاییدکننده برخی کاستی‌ها و اشکالات است. این تحقیق و اطلاعات مضبوط شامل ویژگی‌های ۵۳۹۲ شرکت ثبت شده، الگویی برای تحقیق جامع در سطح ملی فراهم نموده است.

شرکت‌های تجارتي/ تعاونی/ سهامی خاص/ با مسئولیت
محدود/ سنندج

مقدمه

الف. ضرورت و هدف تحقیق

ضرورت بازنگری در قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱ قابل انکار نیست چنانکه لایحه قانونی آن نیز در دستور کار قرار گرفته است اما چه اصلاحاتی باید انجام شود سؤالی است مستلزم پژوهش و شناخت جزئیات و در این مسیر صرفاً آسیب‌شناسی کافی نخواهد بود بلکه توجه به تفکیک دو حوزه قانون مدنی و قانون تجارت که بدو در تصویب این قانون مورد توجه قانونگذار بوده، موضوعی است که نباید از آن غفلت کرد چرا که دو حوزه مذکور، هر یک اقتضائات خود را دارد.

در مقاله حاضر وضعیت شرکت‌های تجارتي ثبت شده در شهرستان سنندج مورد پژوهش بوده که از رهگذر مطالعه و یافته‌های آن بتوان به برخی کاستی‌ها پی‌برد و شرکت‌های

چکیده

در این تحقیق که کاربردی و توصیفی است تمامی شرکت‌های تجارتي ثبت شده شهرستان سنندج که سال‌های ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵ را شامل می‌شود همراه با مشخصات آن‌ها از حیث نوع، موضوع، سرمایه و تغییرات که از دفاتر ثبت مربوط در اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سنندج استخراج، وارد رایانه سپس پردازش آماری و تحلیل شده‌اند. این تحقیق در صدد مشخص کردن آسیب‌ها و کاستی‌های قانون در زمینه شرکت‌های تجارتي در انطباق با وضعیت موجود جامعه است. این کاستی‌ها به نوبه خود بعضاً منجر به انحراف شرکت‌های موجود از قوانین مربوط گردیده است. تحلیل‌های انجام شده در این تحقیق بر مبنای سؤالات و فرضیات قبلی و استخراج اطلاعات به شرح

ج. روش تحقیق

چنان که گذشت موضوع این تحقیق مطالعه اطلاعات شرکت‌های ثبت شده در سندج با سؤالات و فرضیات مطرحه است، بر این مبنا همانگونه که گفته شد بایستی آن را از نوع کاربردی و توصیفی دانست و مراحل ذیل طی شد:

- استخراج اطلاعات موجود در دفاتر ثبت شرکت‌های اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سندج از سال ۱۳۱۴ تا پایان سال ۱۳۸۵ به شکل دستی و مورد به مورد و سپس تایپ و ورود اطلاعات به رایانه تحت برنامه Excel. خاطر نشان می‌نماییم که مأخذ اطلاعات صرفاً دفاتر ثبت شرکت‌ها بوده و نه پرونده‌های شرکت‌ها که اجازه ورود به آن‌ها داده نشده است [۲]، لذا بدیهی می‌نماید احتمال تعارض و اختلاف میان این اطلاعات با اسناد و مدارک داخل در پرونده‌ها وجود دارد [۳].
- بر اساس سؤالات تحقیق و فرضیات، اطلاعات لازم از برنامه استخراج و به شکل جداول موجود در یافته‌ها درآمده است و تحلیل‌های حقوقی به دنبال آن آمده‌اند.

۱. یافته‌ها، بحث و تفسیر

۱-۱. تعداد کل شرکت‌ها در هفت دوره ده ساله

شکل (۱) تقسیم تعداد شرکت‌ها در هفت دوره ده ساله (به جز دوره اول که ۱۲ سال است) جهت تطبیق با دوره‌های ده سال‌های است که در آمارگیری‌های سالانه مرکز آمار کشور لحاظ می‌شود و در پژوهش‌های دیگر قابل استفاده خواهد بود.

دوره ۱۰ ساله	۱۳۱۴-۱۳۲۵	۱۳۲۶-۱۳۳۵	۱۳۳۶-۱۳۴۵	۱۳۴۶-۱۳۵۵	۱۳۵۶-۱۳۶۵	۱۳۶۶-۱۳۷۵	۱۳۷۶-۱۳۸۵	جمع کل
فراوانی	۱۱	۸	۱۶۴	۱۵۲	۵۶۱	۱۲۱۳	۳۲۸۳	۵۳۹۲

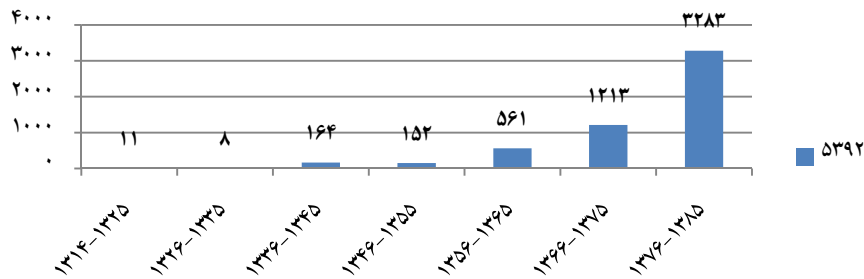
تجارتی در انطباق با قانون و نیز ارتباط معکوس آن یعنی نظارت قانون در هدایت و کنترل آن‌ها را مورد ارزیابی قرار داد.

جامعه آماری این تحقیق شامل شرکت‌های ثبت شده از ۱۳۱۴ لغایت پایان سال ۱۳۸۵ است لذا می‌توان گفت اطلاعات تحقیق نه بر اساس نمونه بلکه، واقعیت کل جامعه آماری است که از دفاتر ثبت شرکت‌های اداره ثبت اسناد و املاک شهرستان سندج به شکل دستی و مورد به مورد استخراج و سپس وارد رایانه و پردازش شده‌اند.

ب. سؤالات و فرضیات تحقیق

- فراوانی انواع شرکت‌های ثبت شده بر اساس ماده ۲۰ قانون تجارت [۱] چگونه توزیع شده است؟
- سرمایه اولیه و تغییرات آن در شرکت‌های ثبت شده چگونه است؟
- موضوعات شرکت‌های ثبت شده در مقایسه با بندهای ده گانه ماده دو قانون تجارت کدامند؟ آیا خارج از این موارد هم به ثبت رسیده‌اند؟
- تغییرات ثبت شده در شرکت‌های مورد مطالعه، روزآمد است یا خیر؟
- در پاسخ به سؤالات، فرضیات زیر مطرح است:
- تمایل به ثبت شرکت‌هایی با مسئولیت مالی محدود به سرمایه آورده، بیشتر است.
- سرمایه‌های ثبت شده، بیشتر به منظور پوشش دادن حداقل مقرر قانونی و یا اندک و غیر متناسب بوده‌اند.
- خارج از بندهای دهگانه ماده ۲ قانون تجارت، شرکت‌هایی ثبت شده‌اند.
- تغییرات سالیانه ثبت شده، در تعداد کمی از شرکت‌ها، روزآمد است و موارد قانونی رعایت نمی‌شود.

تعداد کل شرکت های ثبت شده از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

شکل ۱

به منظور تحلیل نتایج بدست آمده و بر مبنای فرضیات تحقیق، می توان از چند زاویه جامعه آماری را به طور کلی و مقاطع زمانی مورد بررسی قرار داد که به نظر می رسد با توجه به سیاست های اعمال شده از سوی مجلس قانونگذاری و نیز دولت ها تغییراتی قابل توجه در نوع شرکت های ثبت شده و تعداد آن ها به وجود آمده، که لازم می آید تحلیل آمار مستخرجه را در چند قسمت ارائه نمود. لذا در یک نگاه، کل جامعه آماری، سپس با توجه به تغییرات به عمل آمده در مقررات شرکت های سهامی (۱۳۴۷) و در شرکت های تعاونی (۱۳۳۴، ۱۳۵۰ و نیز ۱۳۷۰) از نگاه دیگر می توان بررسی را کامل نمود.

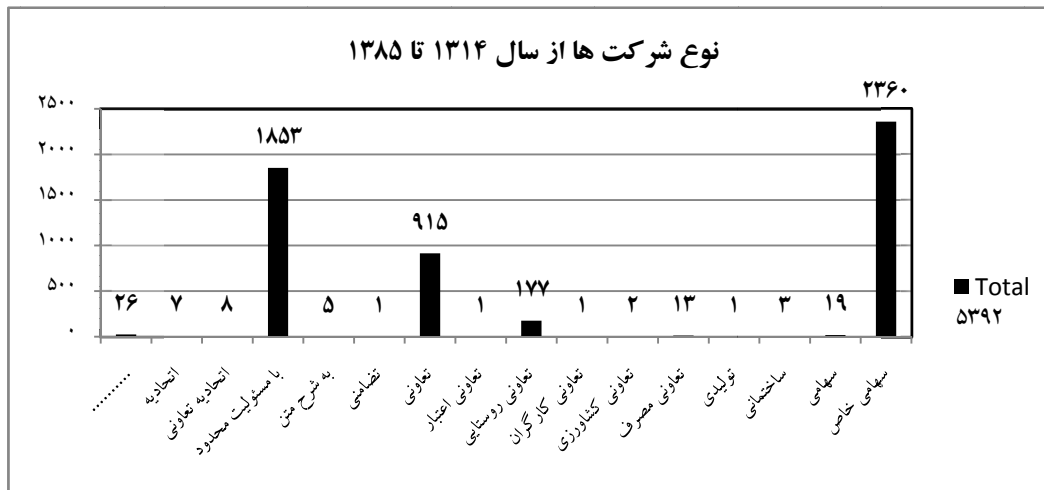
الف) کل جامعه آماری از حیث نوع شرکت: از جمله فرضیات تحقیق آن بود که علاقه به ثبت شرکت های با مسئولیت محدود به سرمایه بیشتر است. شکل (۲) گویای نتایجی است که فرضیه را اثبات می نماید:

آنچه در تحلیل تعداد کل شرکت ها در این دوره ها می توان گفت اولاً رشد افزایشده تعداد شرکت ها در سه دهه پس از انقلاب اسلامی نسبت به قبل از انقلاب و به ویژه دهه آخر (۸۵-۱۳۷۶) نسبت به دهه ماقبل آخر (۷۵-۱۳۶۶) است. ثانیاً در وضعیت قبل از انقلاب اسلامی چنین رشدی مشاهده نمی شود و حتی در دوره چهارم (۵۵-۱۳۴۶) نسبت به دوره سوم (۴۵-۱۳۳۶) کاهش در ثبت وجود داشته است. ثالثاً ثبت بیش از ۶۰ درصد شرکت ها در دهه آخر و تنها ۴۰ درصد برای شش دهه ی قبل از آن، نیازمند بررسی و تحلیل های اقتصادی و اجتماعی است.

۱-۲. نوع شرکت ها

از جمله مباحث قانون تجارت در باب شرکت های تجاری، نوع این شرکت ها می باشد که طبق ماده ۲۰ قانون تجارت به هشت نوع، شامل عناوین ذیل تقسیم شده اند: شرکت های سهامی (عام و خاص)، با مسئولیت محدود، تضامنی، نسبی، مختلط سهامی، مختلط غیر سهامی و تعاونی.

نوع شرکت	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی کشاورزی	تعاونی مصرف	با مسئولیت محدود	سهامی	سهامی خاص	تضامنی	ساختنمانی	تولیدی	به شرح متن	جمع کل
فراوانی	۲۶	۷	۸	۹۱۵	۱	۱۷۷	۱	۲	۱۳	۱۸۵۳	۱۹	۲۳۶۰	۱	۳	۱	۵	۵۳۹۲

شکل ۲

مبحثی که برای آمارهای این نوع شرکت اختصاص داده شده واگذار می‌کنیم اما می‌توان گفت تعداد این شرکت‌ها که حدود ۲۱/۵ درصد کل شرکت‌های ثبت شده را به خود اختصاص داده‌اند با توجه به سیاست‌های حمایتی دولت، نسبت به دو نوع شرکت دیگر، کم، ارزیابی می‌شود. اما باید توجه داشت که نسبت به این نوع شرکت در قانون تجارت اهتمام کمی وجود داشت و در چند مقطع زمانی به ویژه سال‌های ۱۳۵۰ و ۱۳۷۰ با تصویب قانون شرکت‌های تعاونی و قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران توسعه یافته‌اند.

ب) نوع شرکت‌ها در برش‌های زمانی بر مبنای تحولات قانونگذاری: همانگونه که قبلاً اشاره شد به نظر رسید پس از تحلیل کل جامعه آماری از حیث نوع شرکت‌ها، تفکیک چند دوره زمانی (چند تحول در قانونگذاری معیار این تفکیک است) و مشاهده نوع شرکت‌ها ممکن است نتایج متفاوتی را در مقایسه با نتایج بدست آمده از تحلیل کل جامعه آماری به دست دهد. از این دیدگاه تحولات قانون‌گذاری در باب شرکت‌های سهامی و تعاونی قابل توجه است.

اولاً: بررسی نتایج در مورد شرکت‌های سهامی: همانگونه که می‌دانیم در سال ۱۳۴۷، قانونگذار لایحه قانونی اصلاح قسمتی از قانون تجارت را در ۲۴ اسفند ۱۳۴۷ به تصویب رساند و عملاً از ابتدای سال ۱۳۴۸، شرکت‌های سهامی در قالب دو نوع عام و

در توضیح شکل (۲) می‌توان اضافه کرد که ۲۱/۷۱ درصد شرکت‌های ثبت شده را تعاونی، ۳۴/۳۷ درصد با مسئولیت محدود و ۴۴ درصد را سهامی خاص تشکیل می‌دهد و تنها یک مورد تضامنی و چهار نوع شرکت دیگر فاقد هرگونه سابقه ثبت بوده‌اند نکته آخر اینکه ۲۶ مورد فاقد عنوان، پنج مورد به شرح متن و عناوینی هم ساختمانی و تولیدی ثبت شده‌اند که باید آن‌ها را اشتباه تلقی کرد.

از مشاهدات فوق الذکر می‌توان استنتاج نمود:

اول اینکه: سه نوع از شرکت‌ها یعنی سهامی خاص، تعاونی و با مسئولیت محدود دارای بالاترین فراوانی در ثبت شرکت‌های تجاری سنندج بوده‌اند که ویژگی مشترک این سه نوع شرکت همانگونه که گفته شد محدودیت مسئولیت مالی اعضای شرکت نسبت به دیون شرکت است.

دوم اینکه: فقدان ثبت شرکت سهامی از نوع عام در سنندج می‌تواند علل دیگری داشته باشد از جمله ضعف اقتصادی منطقه سنندج، و یا احتمالاً ثبت شرکت در شهر دیگر و فعالیت آن در سنندج که در این تحقیق نمی‌توان دقیقاً به علت پی‌برد.

سوم اینکه: رقم ۳۴ درصد برای سهم شرکت‌های با مسئولیت محدود در مجموع شرکت‌های ثبت شده با توجه به مقررات محدود، مجمل و بعضاً ناقص این شرکت‌ها قابل تأمل است از حیث اینکه چه جاذبه‌ای برای طالبین ثبت شرکت دارد. چهارم اینکه: بحث شرکت‌های تعاونی و رشد آن‌ها را به

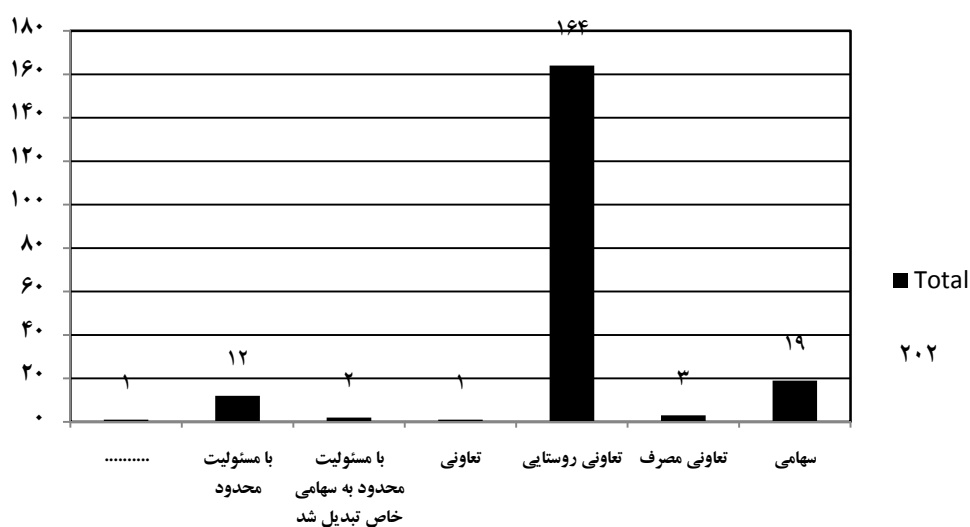
راه‌سازی و خرید و فروش اموال غیر منقول ... و در نتیجه اساساً مانع از ایجاد شرکت و شخصیت حقوقی برای انجام این گونه فعالیت‌ها شده بود، از این پس افراد خواهان چنین فعالیت‌هایی می‌توانستند گرد هم آیند و به ثبت شرکت تجاری از نوع سهامی اقدام نمایند.

شکل‌های (۳) و (۴) به وضوح نشان می‌دهند شرکت‌های سهامی تا سال ۱۳۴۷ که سهمی کمتر از ۱۰ درصد از کل تعداد شرکت‌های ثبت شده را به خود اختصاص داده بودند از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵ بیش از ۴۵ درصد جامعه آماری را شامل می‌شوند.

خاص (و با مقرراتی کامل‌تر و بالغ بر ۳۰۰ ماده) به ثبت رسیده‌اند که در مقایسه با مقررات سابق (مواد ۲۱ الی ۹۳ قانون تجارت) نه تنها از حیث اداره شرکت و روابط شرکا جامع بود بلکه به ویژه با تصویب ماده ۲ جدید که مقرر می‌داشت: «شرکت سهامی شرکت بازرگانی محسوب می‌شود ولو اینکه موضوع عملیات آن امور بازرگانی نباشد» سیاست برداشتن محدودیت در موضوع شرکت‌های تجاری مندرج در ماده دو قانون تجارت را تعقیب نمود. به عبارت دیگر انجام فعالیت‌هایی که تا سال ۱۳۴۷ در قالب ماده دو نبود و به همین سبب نمی‌توانست موضوع شرکت تجاری واقع شود مانند فعالیت‌های خدماتی، ساختمانی و

نوع شرکت	با مسئولیت محدود	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی مصرف	سهامی	جمع کل
فراوانی	۱	۱۲	۲	۱	۱۶۴	۳	۱۹	۲۰۲

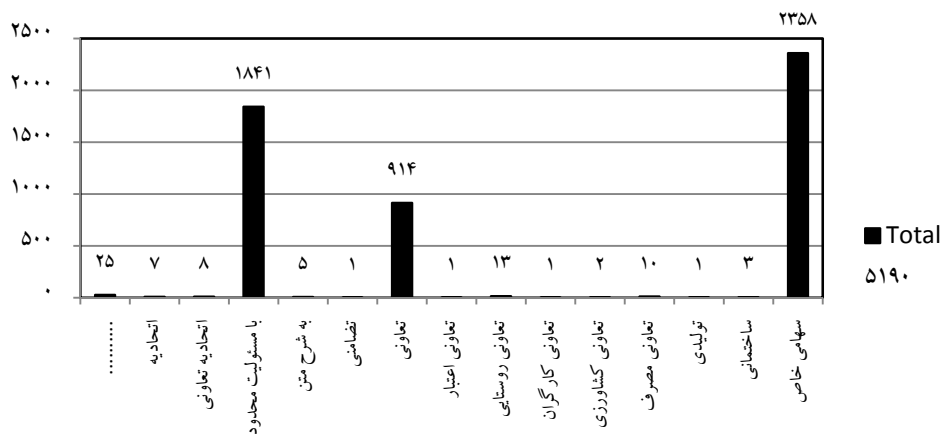
نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۴۷

شکل ۳

نوع شرکت	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	با مسئولیت محدود	به شرح متن	تضامنی	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی کشاورزی	تعاونی مصرف	تولیدی	ساخته‌مانی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۲۵	۷	۸	۱۸۴۱	۵	۱	۹۱۴	۱	۱۳	۱	۲	۱۰	۱	۳	۲۳۵۸	۵۱۹۰

نوع شرکت ها از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵

شکل ۴

جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۰ که با توجه به تأکید قانون اساسی [۴] به ایجاد این بخش، به تصویب رسید و در اهمیت این بخش، همان بس که یک وزارتخانه مستقل به منظور حمایت و مدیریت آن، که قسمتی از اقتصاد را تشکیل خواهد داد، تأسیس گردید [۵].

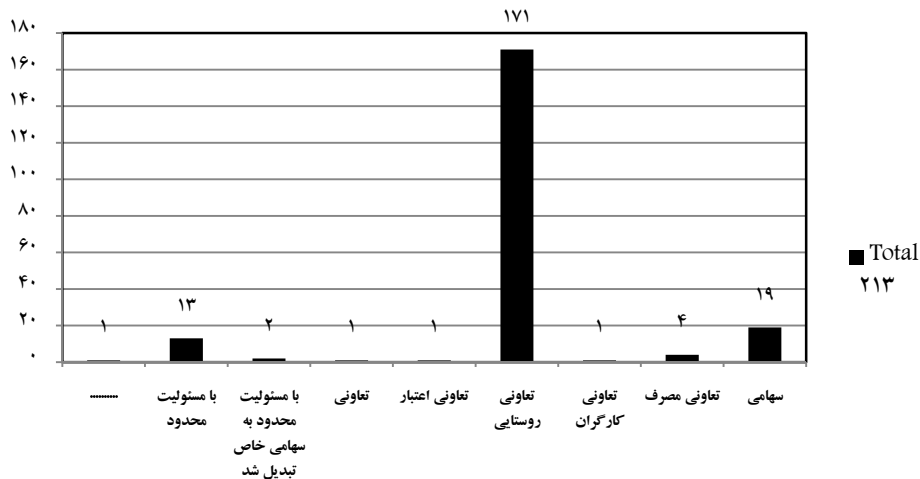
آمارهای استخراج شده که در شکل‌های (۵)، (۶) و (۷) نمایش داده شده‌اند حاوی نکاتی است به شرح ذیل:

ثانیاً؛ بررسی نتایج در مورد شرکت‌های تعاونی: قانون تجارت مصوب سال ۱۳۱۱ در باب شرکت‌های تعاونی حاوی پنج ماده قانونی از شماره ۱۹۰ الی ۱۹۴ بود که ضمن تقسیم این نوع شرکت به تولید و مصرف مقرر داشته بود که ممکن است مطابق اصول شرکت سهامی یا توافق شرکا اداره شود.

پس از این در سال‌های ۱۳۳۴ و سپس ۱۳۵۰ قانون شرکت‌های تعاونی به تصویب رسید که توسعه این نوع شرکت‌ها را هدف قرار می‌داد و بالاخره قانون بخش تعاونی اقتصاد

نوع شرکت	با مسئولیت محدود	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی مصرف	سهامی	جمع کل
فراوانی	۱	۱۳	۲	۱	۱	۱۷۱	۱	۴	۱۹	۲۱۳

نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۵۰

شکل ۵

نوع شرکت	با مسئولیت محدود	به شرح متن	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی مصرف	تولیدی	ساختمانی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۸	۲۹۴	۵	۲۱۰	۳	۹	۱	۳	۵۷۸	۱۱۱۱

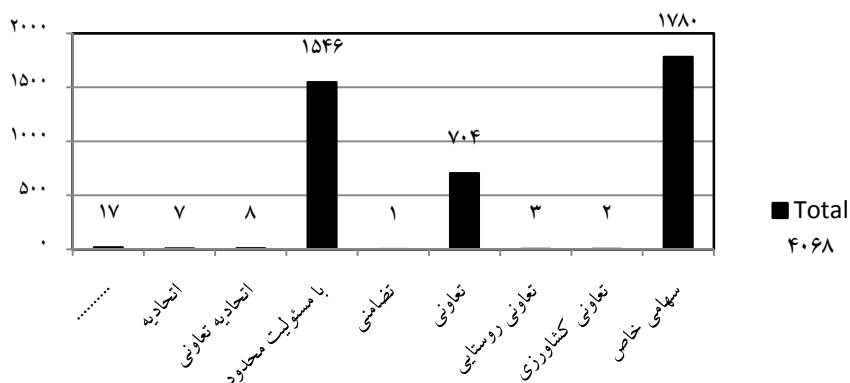
نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۷۰

شکل ۶

نوع شرکت	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	با مسئولیت محدود	تضامنی	تعاونی	تعاونی روستایی	تعاونی کشاورزی	سهامی خاص	جمع کل
فراوانی	۱۷	۷	۸	۱۵۴۶	۱	۷۰۴	۳	۲	۱۷۸۰	۴۰۶۸

نوع شرکت‌ها از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵

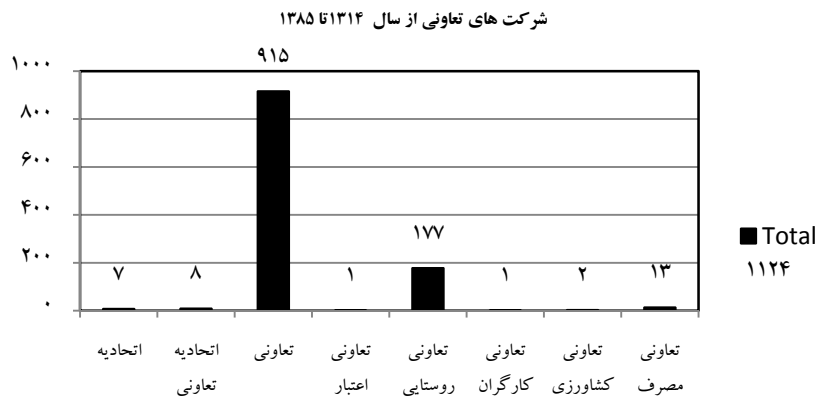
شکل ۷

تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران رشد شرکت‌های تعاونی از حیث تعداد در یک دوره ۱۵ ساله به ۷۱۷ مورد را نشان می‌دهد هرچند نسبت این نوع شرکت‌ها به کل و در مقایسه با سهامی خاص و با مسئولیت محدود با ۱۸٪ حول و حوش همان ۱/۵ دوره قبل باقی مانده است اما ممکن است ضریب واقعیت اقتصادی و عمل این شرکت‌ها را بالاتر از دو نوع شرکت دیگر احتمال داد به عبارت دیگر به نظر می‌آید رشد این نوع شرکت‌ها از حیث تعداد نسبت به دو نوع شرکت دیگر، بیشتر مبین فعالیت‌های اقتصادی (اعم از تجاری و خدماتی و غیره) است و این فرضیه می‌تواند موضوع پژوهشی مستقل قرار گیرد.

ج) بررسی ویژه در مورد شرکت‌های تعاونی: شکل (۸) انواع شرکت‌های تعاونی یا به عبارت درست‌تر، موضوع این نوع شرکت‌ها را نشان می‌دهد که در ثبت آن‌ها در دفاتر، برخی دارای عنوان اما غالباً (۹۱۵ مورد) فاقد عنوان بوده‌اند و به همین سبب نمی‌توان موضوع یا نوع این تعاونی‌ها را از طریق این شاخص معین کرد.

- غلبه قاطع شرکت‌های تعاونی در میان شرکت‌های ثبت شده در دوره سال‌های ۱۳۱۴ تا ۱۳۵۰ نمی‌تواند حاکی از نوع انتخاب و ترجیح این نوع شرکت به شرکت‌های دیگر باشد و بایستی رقم ۸۳ درصد شرکت‌های تعاونی که تعداد بیشتر آن‌ها را تعاونی‌های روستایی تشکیل داده ناشی از ضعف ساختار اقتصادی منطقه دانست به علاوه اینکه بررسی تاریخ ثبت آن‌ها معلوم کرد از سال‌های ۱۳۴۰ و همزمان با قانون اصلاحات ارضی بوده و باید در راستای اهداف این قانون و با هدایت مراجع دولتی تلقی شوند.
- ثبت تعداد ۲۱۴ شرکت تعاونی در دوره زمانی سال‌های ۱۳۵۱ الی ۱۳۷۰ که حدود ۱۹ درصد کل شرکت‌های ثبت شده این دوره را نشان می‌دهد یادآور دو نکته است، اول از حیث تعداد نسبت به دوره قبل افزایش نشان می‌دهد (دوره قبل شامل ۳۷ سال و ۱۶۸ شرکت بوده در حالی که این دوره شامل ۲۰ سال و ۲۱۴ شرکت شده) دوم، تعداد تعاونی‌های روستایی ناچیز بوده و معلوم می‌شود رشد در انواع دیگر تعاونی‌ها بوده است.
- برش زمانی سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵ با تصویب قانون بخش

شرکت‌های تعاونی	اتحادیه	اتحادیه تعاونی	تعاونی	تعاونی اعتبار	تعاونی روستایی	تعاونی کارگران	تعاونی کشاورزی	تعاونی مصرف	جمع کل
فراوانی	۷	۸	۹۱۵	۱	۱۷۷	۱	۲	۱۳	۱۱۲۴

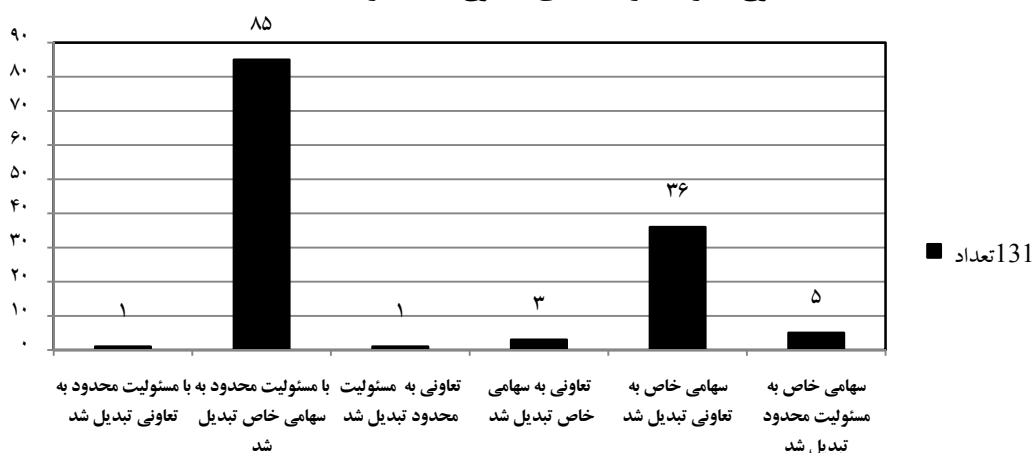
شکل ۸

هـ) شرکت‌هایی که نوع شان تغییر یافته است: شکل (۹) نشان می‌دهد تعدادی از شرکت‌ها به نوع دیگر تبدیل شده‌اند (حدود ۲/۵ درصد شرکت‌ها) که از آن میان تغییر با مسئولیت محدود به سهامی خاص قابل توجه است که حدود ۶۵ درصد از تغییرات را شامل شده و بعد از آن سهامی خاص به تعاونی حدود ۲۷ درصد کل تغییرات. از عللی که تغییر از نوع با مسئولیت محدود به سهامی خاص را توجیه می‌نماید کامل‌تر بودن مقررات شرکت‌های سهامی نسبت به شرکت با مسئولیت محدود است و نیز تبلور سرمایه در شکل سهام است و تغییر از سهامی خاص به تعاونی هم می‌تواند علل اقتصادی به ویژه از حیث کسب امتیاز و حمایت دولتی را داشته باشد.

د) شرکت‌های با مسئولیت محدود در برش‌های زمانی یاد شده: هرچند برش‌های زمانی یاد شده بر مبنای تحولات قانون‌گذاری در مورد شرکت‌های سهامی و تعاونی و فرضیه نتایج متفاوت از وضعیت کل شرکت‌ها منطقی بود اما تصادفاً متوجه تغییرات غیرقابل انتظار در تعداد شرکت‌های با مسئولیت محدود شدیم به این معنی که تعداد این نوع شرکت‌ها در برش زمانی سال‌های ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵، ۱۵۴۶ مورد بوده که در دوره ماقبل که ۲۰ سال را شامل می‌شود ۲۹۳ مورد و دوره اول که ۳۷ سال بوده، ۱۴ مورد است و به ترتیب حدود ۷ درصد، ۲۶ درصد و ۳۸ درصد شرکت‌های ثبت شده در هر برش زمانی را به خود اختصاص داده است که علی‌الظاهر، توجیه حقوقی مبتنی بر علل حادثه را نمی‌توان برای آن برشمرد.

نوع تغییر	با مسئولیت محدود به تعاونی تبدیل شد	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	تعاونی به مسئولیت محدود تبدیل شد	تعاونی به سهامی خاص تبدیل شد	سهامی خاص به تعاونی تبدیل شد	سهامی خاص به مسئولیت محدود تبدیل شد	جمع کل
فراوانی	۱	۸۵	۱	۳	۳۶	۵	۱۳۱

نوع تغییر در شرکت هایی که نوع شان تغییر یافته است

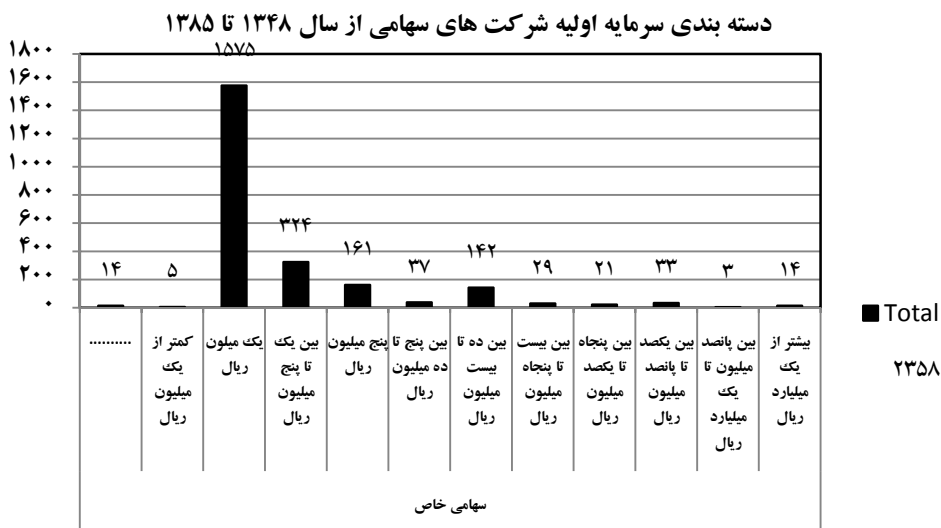
شکل ۹

۳-۱. سرمایه شرکت ها

در این قسمت سرمایه اولیه و تغییرات ایجاد شده در آن به ویژه به شکل افزایش سرمایه مورد توجه قرار گرفته‌اند. (الف) سرمایه اولیه: در این بررسی سه نکته لحاظ شده است، اول اینکه، سرمایه شرکت از دیدگاه بحث خاص حقوقی (نه اقتصادی) و شرایط قانونی تشکیل، مورد توجه قرار گرفت. دوم اینکه شرکت‌های سهامی (عام و خاص) تنها شرکت‌هایی هستند که از شرایط تشکیل آن‌ها سپردن حداقلی از سرمایه در حساب شرکت در شرف تأسیس است. سوم اینکه چنانچه مشاهده شد در ثبت شرکت‌های سندج، در طول تمام دوره مورد مطالعه (۸۵ - ۱۳۱۴) شرکت‌های سهامی عام، سابقه ثبت نداشته لذا بحث ما به سهامی خاص محدود گردید. آنچه از شکل (۱۰) استنباط می‌شود، این است که در

شرکت‌های سهامی خاص، وجود شرط قانونی حداقل یک میلیون ریال سرمایه موجب شده است از ۲۳۵۸ شرکت، ۱۵۷۵ مورد از آن‌ها به ثبت یک میلیون ریال (حداقل قانونی) اکتفا نمایند و به عبارت دیگر نزدیک به ۶۷ درصد کل موارد را شامل گردد که اگر رقم ستون بعدی (بیش از یک و تا پنج میلیون ریال) را اضافه نماییم به ۱۸۹۹ مورد و بیش از ۸۰ درصد بالغ خواهد شد و این ارقام، نمی‌تواند نشان‌دهنده هویت واقعی تجاری باشد. مؤسسين صرفاً خواستار ایجاد یک هویت حقوقی بوده‌اند و جالب خواهد بود که بدانیم تا سال ۱۳۴۷ سرمایه هیچ کدام از شرکت‌های ثبت شده سهامی به یک میلیون ریال نرسیده (شکل ۱) و از ۱۳۴۸ به بعد رقم یک میلیون ریال و بالاتر مشاهده می‌شود چرا که تا سال ۱۳۴۷ و تصویب لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت، شرط حداقل یک میلیون ریال وجود نداشته است.

سرمایه اولیه شرکت‌های سهامی	کمتر از یک میلیون ریال	یک میلیون ریال	بین یک تا پنج میلیون ریال	پنج میلیون ریال	بین پنج تا ده میلیون ریال	بین ده تا بیست میلیون ریال	بین بیست تا پنجاه میلیون ریال	بین پنجاه تا یکصد میلیون ریال	بین یکصد تا پانصد میلیون ریال	بین پانصد میلیون تا یک میلیارد ریال	بیشتر از یک میلیارد ریال	جمع کل
فراوانی	۱۴	۵	۱۵۷۵	۳۲۴	۱۶۱	۳۷	۱۴۲	۲۹	۲۱	۴۴	۲	۱۴	۲۳۵۸

شکل ۱۰

جمع کل	سهامی	تعاونی مصرف	تعاونی روستایی	تعاونی	با مسئولیت محدود به سهامی خاص تبدیل شد	با مسئولیت محدود	نوع شرکت
								میزان سرمایه اولیه
۲۰۲	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱
	۱۵	۳	۱۶۳	۱	۱	۳	۰	کمتر از یک میلیون ریال
	۱	۰	۰	۰	۱	۲	۰	یک میلیون ریال
	۲	۰	۱	۰	۰	۶	۰	بین یک تا پنج میلیون ریال
	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	پنج میلیون ریال

در نقد وضعیت کنونی باید اضافه نماییم که ارزش یک میلیون ریال در سالهای ۱۳۴۷ و ۱۳۸۵ به شدت متفاوت بوده و قانونگذار در این زمینه بی توجه بوده و این بی توجهی قابل نقد است چرا که با کاهش ارزش پول، شرط حداقل سرمایه نه تنها تأمین نشده که بی معنا نیز گردیده است. پیشنهادی که در این زمینه شده [۶] روزآمد کردن مبلغ یک میلیون ریال بر مبنای نرخ طلاست [۷] ما می توان شاخص قیمت سالانه بانک مرکزی را نیز مبنا قرار داد در چنین صورتی از فرمول (شاخص سال ۱۳۸۵ تقسیم بر شاخص سال ۱۳۴۷) × ۱/۰۰۰/۰۰۰ ریال استفاده می شود که نتیجه حاصله رقم

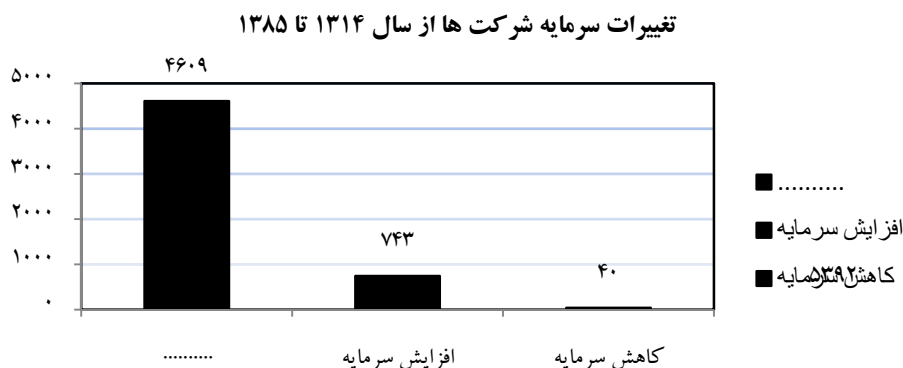
۳۶۱۶۸۳،۰۰۰ ریال خواهد بود. این ارقام در حالی است که لایحه اصلاحی قانون تجارت آماده شده در سال ۱۳۸۴ رقم ۵۰۰ میلیون ریال را پیشنهاد داده است که نشان می دهد این رقم نیاز به کارشناسی های بیشتری به ویژه و متناسب با موضوع فعالیت شرکتها دارد. فارغ از چنین نرخ گذاری آنچه که مهم است و حاصل بحث اینکه تورم لگام گسیخته سال های اخیر، ارقام سابق را بی معنی ساخته و لازم است فرمول و یا روش های دیگری برای روزآمد کردن این ارقام در هر سال یا چند سال تعریف و اعمال شود.

(ب) تغییرات سرمایه: آنچه از شکل (۱۱) آشکار می گردد آنست

۴۰ درصد ۸۵/۴۸ بدون هر گونه تغییر باقی مانده‌اند و تنها ۴۰ مورد کاهش سرمایه داشته‌اند.

که از کل شرکت‌های ثبت شده (۵۳۹۲ مورد) تنها ۷۴۳ مورد، افزایش سرمایه داشته‌اند و این رقم معادل ۱۳/۷۸ درصد کل شرکت‌ها می‌باشد و ۴۶۰۹ مورد یعنی

تغییرات سرمایه (بدون تغییر)	افزایش سرمایه	کاهش سرمایه	جمع کل
فراوانی	۴۶۰۹	۷۴۳	۴۰	۵۳۹۲

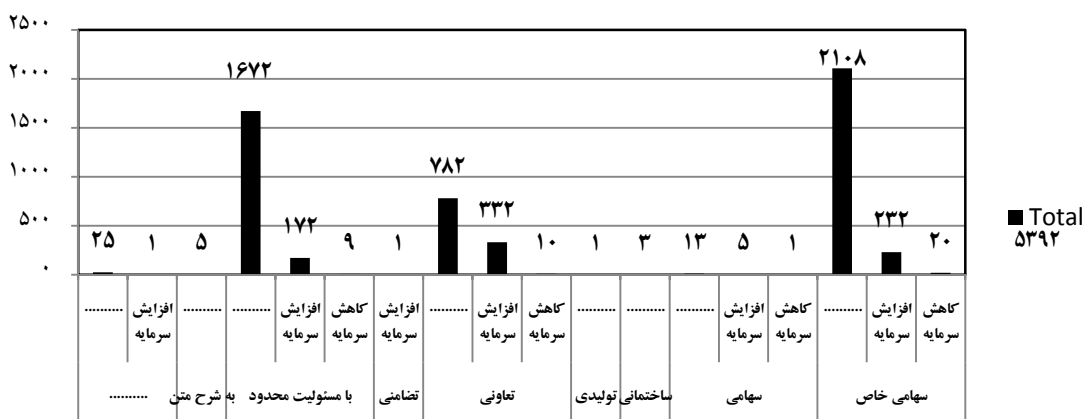
شکل ۱۱

سهامی خاص، با مسئولیت محدود و تعاونی جداگانه مورد پردازش قرار گرفت. نتیجه آن شکل (۱۲) است که مشاهده شد:

اگر موضوع تغییرات سرمایه را با لحاظ نوع شرکت‌ها بررسی نماییم ممکن است نتایج دیگری هم بدست آید به همین دلیل تغییرات سرمایه یک به یک در مورد سه نوع شرکت مهمتر یعنی

نوع شرکت	ممنوع طرح	محدود تا مسئولیت	تضامنی	تعاونی	تولیدی	ساختمانی	سهامی	سهامی خاص	جمع
..... (بدون تغییر)	۲۵	۵	۱۶۷۲	۰	۷۸۲	۱	۳	۱۳	۲۱۰۸	۴۶۰۹
افزایش سرمایه	۱	۰	۱۷۲	۱	۳۳۲	۰	۰	۵	۲۳۲	۷۴۳
کاهش سرمایه	۰	۰	۹	۰	۱۰	۰	۰	۱	۲۰	۴۰
جمع کل										۵۳۹۲

تغییرات سرمایه شرکت ها با ترکیبی از نوع آنها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

شکل ۱۲

در ۱۰ قسم مقرر می‌دارد [۸] و شرکت تجارتي اصولاً شخصی حقوقی است که به انجام معاملات تجارتي مبادرت می‌ورزد، از سوی دیگر ماده دو لایحه قانونی اصلاحی قانون تجارت اشعار داشته: « شرکت سهامی شرکت بازرگانی محسوب می‌شود ولواینکه موضوع عملیات آن، امور بازرگانی نباشد » لذا با جمع این دو ماده می‌توان گفت « موضوع » و « معاملات » که « فعالیت » شرکت را تشکیل می‌دهد در نظر مقنن مترادف به کار رفته و عنوان این فصل نیز با همین استدلال انتخاب شد.

- منظور از گنجاندن «موضوع شرکت‌ها» در تحقیق حاضر، بررسی انطباق وضعیت موجود با بندهای دهگانه ماده دو قانون تجارت و آزمون این فرضیه بود که تعدادی از این بندها در جامعه ایران متقاضی نداشته و از موارد دیگری نیز غفلت شده است.
- از مطالعه موضوعات هر یک از شرکت‌های ثبت شده، معلوم گردید غیر از بندهای دهگانه ماده دو قانون تجارت موارد دیگری ثبت شده‌اند که غیر از بندهای مذکور بوده و عمدتاً ساختمانی و خدماتی و ... هستند و اغلب ترکیبی از موارد ماده دو و یا موارد ماده دو با مواردی غیر از این ماده هستند. بر این اساس و به منظور سهولت در پردازش اطلاعات، موضوعات ثبت شده در دفاتر، کدگذاری شدند:

- کد ۱ تا ۱۰ بر مبنای شماره‌گذاری ماده دو.
- کد ۱۱ به ترکیبی از موارد ماده دو.
- کد ۱۲ به موارد خارج از ماده دو.

از ۱۸۵۳ شرکت با مسئولیت محدود ۱۷۲ مورد افزایش سرمایه داده‌اند یعنی معادل ۹/۳۳ درصد مجموع این نوع شرکت‌ها. از ۱۱۲۴ شرکت تعاونی، ۳۳۲ مورد افزایش سرمایه داشته‌اند یعنی معادل ۲۹/۴۴ درصد این نوع شرکت‌ها. و بالاخره از ۲۳۶۰ شرکت سهامی خاص، ۲۳۲ مورد افزایش سرمایه داده‌اند یعنی ۹/۸۳ درصد مجموع این نوع شرکت‌ها. در تحلیل این وضعیت می‌توان گفت اولاً، افزایش سرمایه در شرکت‌های تعاونی که نزدیک به ۳۰ درصد کل آن‌ها را شامل می‌شود نسبت به دو شرکت دیگر (سهامی خاص و با مسئولیت محدود) که در هر کدام کمتر از ۱۰ درصد اقدام به افزایش سرمایه نمودند ممکن است دلالت بر مخفی‌کاری و فقدان شفافیت در عملکرد شرکت‌های سهامی خاص و با مسئولیت محدود باشد اما چون این ویژگی‌ها (مخفی‌کاری و فقدان شفافیت) نمی‌تواند نسبت منطقی با نوع شرکت داشته باشد بلکه از ویژگی‌های فرهنگی کسب و کار می‌تواند تلقی شود احتمال نزدیک‌تر به صواب الزامات قانونی منجر به شفافیت بیشتر در شرکت‌های تعاونی است مثلاً برای استفاده از وام‌های اعطایی مجبورند شفافیت بیشتری در سرمایه داشته باشند و یا نظارت ادارات تعاون و شرکت‌های تعاونی و بالاخره اینکه تعدد و تنوع اعضا در شرکت‌های تعاونی عامل دیگری است که از مخفی‌کاری جلوگیری می‌نماید.

۴-۱. موضوع (معاملات) شرکت‌ها

- عنوان این مبحث، به اندک توضیحی نیازمند است به این معنا که از یک سو ماده دو قانون تجارت معاملات تجارتي را

موضوعاتی خارج از ماده دو قانون تجارت را دارند، شکل‌های مستخرجه از آمار برای هر یک از شرکت‌های سهامی خاص، با مسئولیت محدود و تعاونی جداگانه فرمول‌بندی و پردازش گردید.

- برخی از موضوعات فعالیت شرکت‌ها نیازمند صدور مجوزهای خاص از مراجع مربوط است مانند فعالیت‌های آموزشی، پژوهشی و نیز بانکی و صرافی که به واسطه عدم دسترسی به پرونده‌های مربوط نمی‌توان ارزیابی کرد آیا دارای مجوز بوده‌اند یا نه؟

الف) بررسی موضوع شرکت‌های با مسئولیت محدود:

شکل (۱۳) فراوانی موضوعات شرکت‌های با مسئولیت محدود از ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵ را نشان می‌دهد و نتایج ذیل را دربرداشته:

- کد ۱۳ به موارد مبهم که به نظر محقق نمی‌توانسته با هیچ‌کدام از کدهای اختصاصی انطباق یابند.

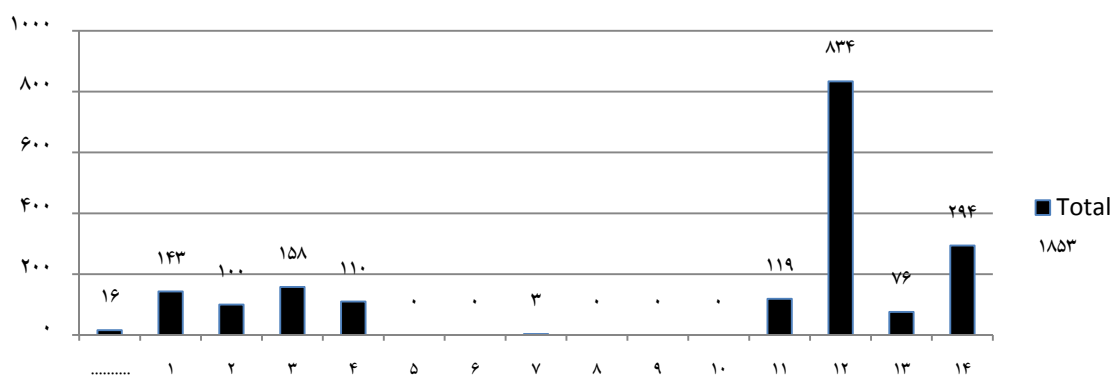
- کد ۱۴ به مواردی داده شد که ترکیبی از ماده دو و غیر آن‌ها داشتند به عبارت دیگر ترکیبی از کدهای ۱۱ و ۱۲.

هر شماره (کد) در ستونی جداگانه و مقابل ستون موضوع در جدول تهیه شده که مستند این تحقیق است وارد گردید. لازم به توضیح است که تشخیص موارد کدهای ۱۲ و ۱۴ از حیث نوع فعالیت که ساختمانی، خدماتی و یا ... بوده‌اند جزو اهداف این تحقیق نیست و در پژوهش‌های بعدی می‌تواند تفکیک و تحلیل شوند.

- با لحاظ این نکته که شرکت‌های سهامی (خاص یا عام) و شرکت‌های تعاونی به ویژه در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ که اجازه تعیین

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۱۶	۱۴۳	۱۰۰	۸۳۴	۱۱۹	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۱۱۰	۱۵۸	۱۰۰	۲۹۴	۱۸۵۳

موضوع عملیات شرکت‌های با مسئولیت محدود از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

شکل ۱۳

معاملات برواتی، عملیات بیمه و کشتی‌سازی ...) ثبت نشده‌اند.

- فراوانی کد ۱۲ (موضوعات غیر بندهای دهگانه ماده دو) با ۸۳۴ مورد یا ۴۵ درصد کل شرکت‌های ثبت شده که غالباً ترکیبی از چند موضوع غیرتجارتی بوده‌اند بالاترین فراوانی را

• ستون اول ۱۶ مورد شرکت را نشان داده است که موضوع آن‌ها در دفتر ثبت شرکت‌ها ثبت نشده است.

- کدهای ۵، ۶، ۸، ۹ و ۱۰ فاقد فراوانی بوده‌اند به عبارت دیگر هیچ شرکتی با موضوعات بندهای مذکور در ماده دو (تصدی به عملیات حراجی، تصدی به هر قسم نمایشگاه عمومی،

غیرتجارتی ثبت شده‌اند که مخالف قانون تجارت ارزیابی می‌شود.

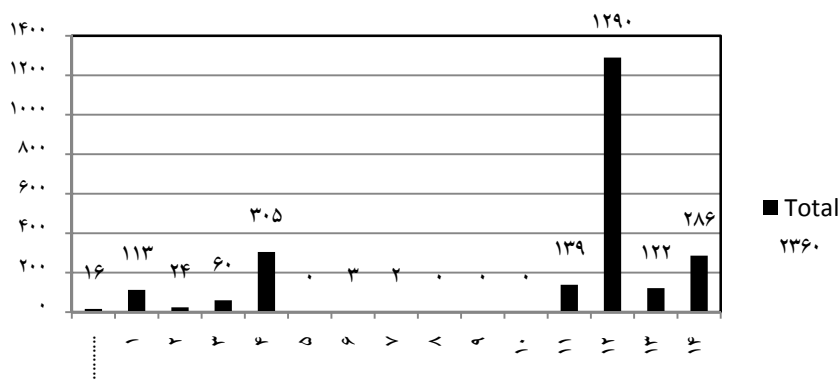
- فراوانی کد ۱۳ یعنی شرکت‌هایی که موضوع ثبت شده آن‌ها مبهم بوده و ۷۶ مورد یعنی ۴/۱۰ درصد را تشکیل داده توجه مسئولان ثبت شرکت‌ها در ثبت موارد را می‌طلبد.
- ب) بررسی موضوع شرکت‌های سهامی خاص: شکل (۱۴) توزیع فراوانی موضوعات شرکت‌های سهامی خاص از ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵ را نشان می‌دهد (این شرکت‌ها از ۱۳۴۸ ثبت شده‌اند).

تشکیل می‌دهد که البته طبقه‌بندی آن‌ها از حیث شناخت علایق موجود و مزیت‌های منطقه می‌تواند موضوع یک تحقیق اقتصادی باشد و همانگونه که گفته شد غالباً خدماتی و ساختمانی هستند.

- نکته قابل توجه از دیدگاه قانونی فراوانی‌های کدهای ۱۲ و ۱۴ از حیث ثبت موضوعات غیرتجاری برای شرکت‌های با مسئولیت محدود است که الزام دارند موضوع فعالیت خود را تجارتي تعريف نمایند به عبارت دیگر قانونگذار اجازه فعالیت غیرتجارتی یعنی خارج از ماده دو را به این شرکت‌ها نداده اما ۱۱۲۸ شرکت از مجموعه ۱۸۵۳ شرکت بامسئولیت محدود و به عبارت دیگر ۶۰/۸۸ درصد این نوع از شرکت‌ها با موضوع

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۱۶	۱۱۳	۲۴	۶۰	۳۰۵	۰	۳	۲	۰	۰	۰	۱۳۹	۱۲۹۰	۱۲۲	۲۸۶	۲۳۶۰

موضوع عملیات شرکت‌های سهامی خاص از سال ۱۳۴۸ تا ۱۳۸۵

شکل ۱۴

است. ۱۲۹۰ مورد از ۲۳۶۰ شرکت سهامی خاص یعنی ۵۴/۶۶ درصد دارای موضوعاتی غیر از بندهای دهگانه ماده دو قانون تجارت هستند و با لحاظ کد ۱۴، ۱۵۷۶ مورد یعنی ۶۶/۷۸ درصد کل این نوع از شرکت‌ها و به عبارت دیگر دو سوم از آن‌ها دارای موضوعات غیرتجارتی به معنای ماده دو

- ستون اول شامل ۱۶ مورد عدم ثبت موضوع در دفاتر ثبت شرکت می‌باشد.
- کدهای ۵، ۸، ۹ و ۱۰ فاقد ثبت بوده و نشان‌دهنده عدم ثبت چنین فعالیت‌هایی در محل است.
- فراوانی کد ۱۲ در اینجا نیز بالاترین مورد را تشکیل داده

با لحاظ سه دوره قانونگذاری (۱۳۱۱ قانون تجارت، ۱۳۵۰ قانون شرکت‌های تعاونی و ۱۳۷۰ قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران) پردازش اطلاعات ثبت شده در سه شکل (۱۵)، (۱۶) و (۱۷) انجام گردید.

- در دوره اول (شکل ۱۵) با وجود تعداد کم شرکت‌های ثبت شده، مشاهده می‌گردد فراوانی کد ۱۱ (که با نوع تعاونی روستایی تقریباً انطباق دارد)، بیشترین تعداد را به خود اختصاص داده، که لازم به یادآوری است غالباً موضوع این نوع تعاونی‌ها، مصرف بوده و با افزایش موضوع به فعالیت‌های دیگر که در روستاها از سوی این شرکت‌ها به روستاییان ارائه می‌شده علی‌رغم فقدان مستند قانونی به فعالیت در چند زمینه پرداخته‌اند.
- توجه به فراوانی کدهای ۱۲، ۷ و ۱۴ نشان می‌دهد که از موضوعات قانونی تعیین شده برای این شرکت‌ها (تولید و مصرف - مواد ۱۹۰ و ۱۹۲ قانون تجارت) خارج شده‌اند.

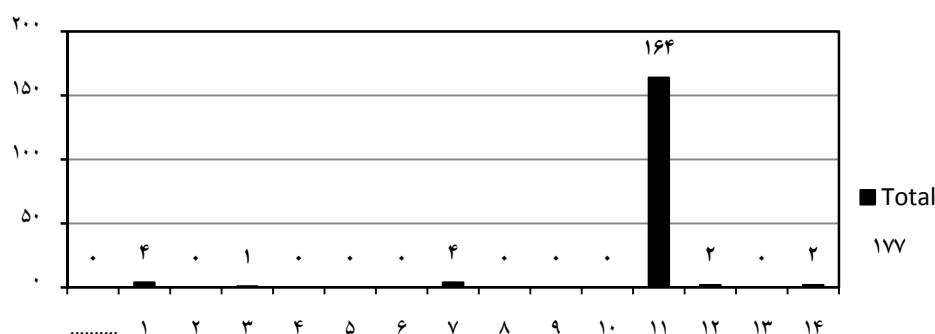
قانون تجارت بوده‌اند. نکته حقوقی آن است که قانون‌گذار بایستی این موارد را با لحاظ توسعه‌ای که در مفهوم تجارت خواهد داد در نهایت محدود سازد تا در تعریف تجارت دچار تناقض نگردد و شرکت‌های تجاری تنها با موضوع تجاری بتوانند از مزایای قانون تجارت استفاده نمایند و به تکالیف آن نیز عمل کنند.

- فراوانی کد ۱۳ که ۱۲۲ مورد یعنی ۵/۱۷ درصد است ابهام در موضوع ثبت شده را نشان می‌دهد.

ج) بررسی موضوع شرکت‌های تعاونی: همانگونه که می‌دانیم در قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۰ و مطابق مواد ۲۶ و ۲۷ آن، موضوعات متنوعی برای فعالیت شرکت‌های تعاونی تعیین شده که اجازه خروج از ماده دو قانون تجارت را داده است و به تعبیر حقوقی به نسخ ضمنی قانون تجارت در مورد شرکت‌های تعاونی و نیز اصلاح و تکمیل قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ (ماده ۱۸) منجر گردیده است.

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۰	۴	۰	۱	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۱۶۴	۲	۰	۲	۱۷۷

موضوع عملیات شرکت‌های تعاونی از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۵۰

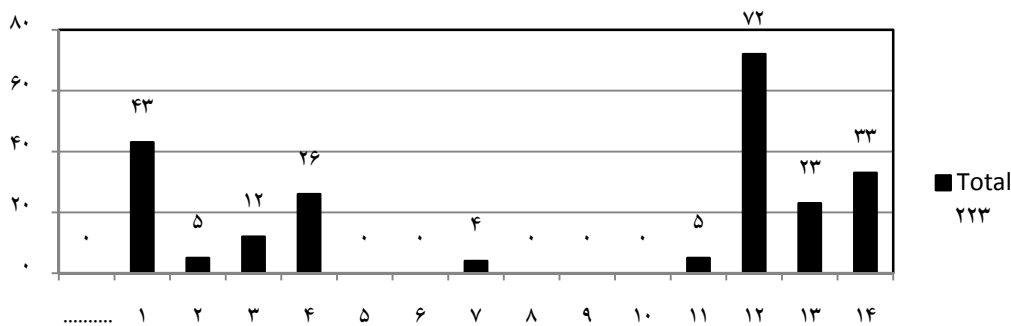
شکل ۱۵

شامل می‌شود و اگر موارد مبهم کد ۱۳ یعنی ۱۰ درصد را نیز اضافه نماییم، حدود کمتر از ۴۳ درصد برای فعالیت‌های تجاری ماده دو قانون تجارت باقی می‌ماند که شرکت‌های تعاونی این دوره به آن اقبال داشته‌اند.

- در دوره دوم (شکل ۱۶) با توجه به تصویب ماده ۱۸ قانون شرکت‌های تعاونی و تعریف موضوع این شرکت‌ها در قالب سه رشته کشاورزی، مصرف، کار و پیشه منجر به تنوع در موضوعات شده است به علاوه فراوانی کدهای ۱۲ و ۱۴ که مجموعاً ۴۷/۰۹ درصد شرکت‌های ثبت شده در این دوره را

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۰	۴۳	۵	۱۲	۲۶	۰	۰	۴	۰	۰	۰	۰	۱۲	۵	۲۳	۲۲۳

موضوع عملیات شرکت های تعاونی از سال ۱۳۵۱ تا ۱۳۷۰

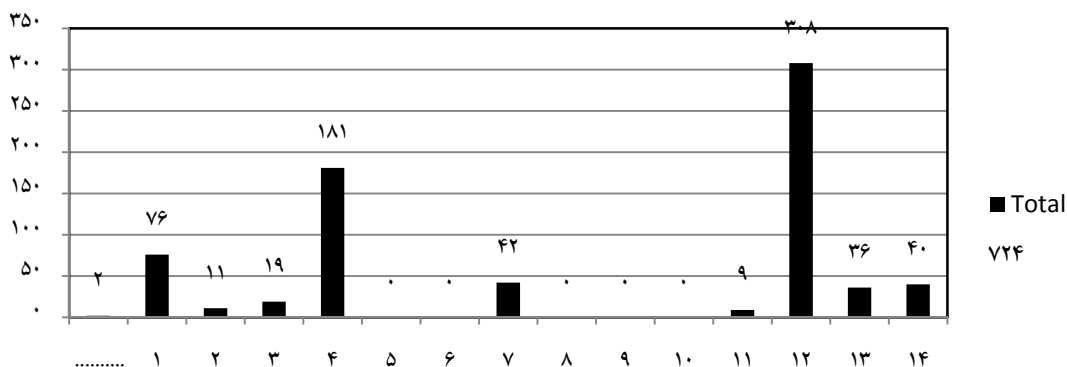
شکل ۱۶

(کد ۱۲) به ترتیب ۱۸۱ مورد یعنی ۲۵ درصد و ۳۰۸ مورد یعنی ۴۲/۵۴ درصد کل شرکت های تعاونی این دوره را نشان می دهد.

- دوره سوم (شکل ۱۷) حاکمیت قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران اولاً نشان دهنده تنوع در موضوعات است و ثانیاً رشد شرکت های تعاونی فعال در زمینه تولید (کد ۴) و فعالیت در موضوعات غیر ماده دو قانون تجارت

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۲	۷۶	۱۱	۱۹	۱۸۱	۰	۰	۴۲	۰	۰	۰	۹	۱۸۱	۱۹	۳۶	۷۲۴

موضوع عملیات شرکت های تعاونی از سال ۱۳۷۱ تا ۱۳۸۵

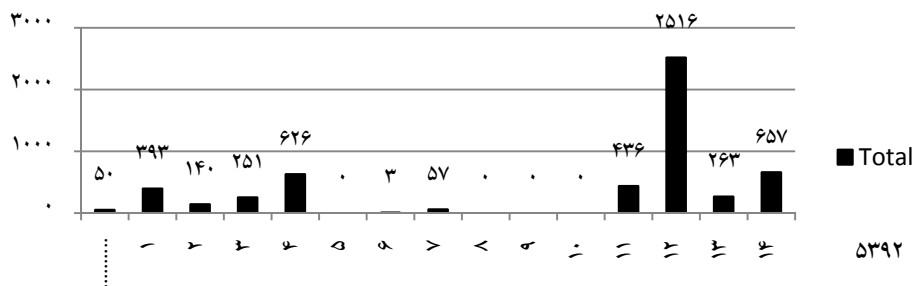

شکل ۱۷

د) بررسی موضوع کل شرکت‌های ثبت شده بدون تفکیک نوع آن‌ها: شکل (۱۸)، توزیع فراوانی هر یک از کدهای تعریف شده در میان ۵۳۹۲ شرکت ثبت شده در سنج از ابتدا تا پایان

کد مربوط به موضوع شرکت	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	جمع
فراوانی	۵۰	۳۹۳	۱۴۰	۲۵۱	۶۲۶	۰	۰	۵۷	۳	۰	۰	۰	۲۵۱۶	۲۶۳	۶۵۷	۵۳۹۲

موضوع عملیات شرکت‌ها از سال ۱۳۱۴ تا ۱۳۸۵

شکل ۱۸

مبین انطباق ثبت واقعیت موجود با بندهای ده‌گانه ماده دو را نشان دهد و عبارت است از ۱۹۰۶ مورد یعنی ۳۵/۳۴ درصد کل شرکت‌های ثبت شده که دارای موضوع تجاری بوده‌اند. در پایان این بحث می‌توان گفت که بخش قابل توجهی از شرکت‌های تجاری، معطوف به موضوعات تجاری ماده ۲ قانون تجارت نیستند و به عبارت دیگر شرکت، تجاری است اما از موضوع تجاری خالی است و ساده‌تر بگوییم اشخاص حقوقی برای فعالیت، ایجاد شده‌اند و نه الزاماً فعالیت تجاری، فعالیت‌های این اشخاص می‌تواند در قانون مدنی تحلیل شوند و یا قوانین دیگر لذا از واژه تجاری در غیر ماوضع استفاده می‌شود. در این خصوص باید اذعان داشت که قانون‌گذار رأساً مبدع کاربرد واژه در غیر ماوضع شده و با تصویب ماده ۲ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت و تجاری محسوب کردن شرکت‌های سهامی با موضوع فعالیت غیربازرگانی و توسعه موضوع فعالیت شرکت‌های تعاونی در قوانین مصوب ۱۳۵۰ و ۱۳۷۰، تفکیک فعالیت‌های تجاری از مدنی را بی‌معنا ساخته و به عنوان آخرین گام در این راستا ماده ۴۳۹ لایحه اصلاحی قانون تجارت ۱۳۸۴ مقرر می‌دارد: «شرکت‌های تجاری مذکور در ماده ۴۳۸ صرف‌نظر از موضوع فعالیت آن‌ها، تجاری محسوب شده و مشمول این قانون و قواعد حاکم بر حقوق تجارت می‌باشند».

- رقم ۲۵۱۶ فراوانی کد ۱۲ با سهم ۴۶/۶۶ درصد خارج شدن نزدیک به نیمی از شرکت‌ها از بندهای ماده دو قانون تجارت را نشان می‌دهد.
- رقم بعدی متعلق به کد ۱۴ با ۶۵۷ مورد و ۱۲/۱۸ درصد است و همانگونه که گفته شد ترکیبی از موارد بندهای ماده دو و غیر آن‌هاست. غالب این موارد را باید به کد ۱۲ ملحق کرد با این توضیح که موضوع اصلی این شرکت‌ها، غیر از بندهای ماده دو بود اما با اضافه کردن عباراتی مثل این که: هر گونه واردات و صادرات کالاهای مجاز یا خرید و فروش هر گونه کالای مجاز در کنار موضوعاتی مانند ساخت‌وساز ساختمان و انجام خدمات ... موجب تعریف کد ۱۴ برای آن‌ها شده است و اگر این رقم را به رقم کد ۱۲ بیفزاییم رقم ۳۱۷۳ مورد و ۵۸/۸۴ درصد به دست می‌آید و این بدان معناست که واقعیت موجود از بندهای ده‌گانه ماده دو، دور شده است.
- کد ۴ با رقم ۶۲۶ مورد و ۱۱/۶۱ درصد گرایش این تعداد از شرکت‌ها را به موضوعات تولیدی نشان می‌دهد که می‌تواند ضعیف تلقی گردد.
- ارقام کدهای ۱۱ یعنی ترکیبی از موضوعات بندهای ماده دو و کد یک به علاوه ارقام کدهای ۲، ۳، ۴، ۶ و ۷ نیز می‌تواند

گرفت انحلال شرکت و سایر موارد اساسنامه مانند آنچه که در ماده ۸ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت در مورد شرکت سهامی اعم از نام، موضوع، مرکز شرکت و غیره مقرر است و مشابه همین موارد در سایر شرکت‌هاست، که به واسطه خارج بودن از موضوع و فرضیات این تحقیق به استخراج و تحلیل آن‌ها نپرداخته‌ایم و صرفاً بحث انحلال به دلیل اهمیت آن مورد بررسی و مطالعه قرار گرفت (ب).

نتایج بدست آمده با توجه به توضیحات فوق‌الذکر به شرح زیر است:

الف) تغییرات سالیانه: تنوع این تغییرات از یک سو به اقسام این تغییرات مربوط می‌شود که شامل تغییر هیأت مدیره یا مدیران، مدیر عامل و بازرس است و از سوی دیگر وابسته به نوع شرکت و مقررات ویژه هر یک خواهد بود که در سه نوع شرکت سهامی خاص، با مسئولیت محدود و تعاونی بررسی نموده‌ایم. همانگونه که در فرضیات تحقیق آمد منظور از این بررسی، ارزیابی اعمال تغییرات سالیانه و روزآمدبودن یا نبودن آن‌ها در شرکت است. قبل از بررسی نتایج یادآوری مختصری از مقررات شرکت‌ها لازم است.

- در شرکت سهامی خاص حداکثر مدت تصدی هیأت مدیره و به تبع آن، مدیر عامل، یک دوره بیش از دو سال نیست (ماده ۱۰۹ لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت) و در مورد بازرس یا بازرسان، حداکثر یک سال (ماده ۱۴۴ همان قانون) است.

- در شرکت‌های با مسئولیت محدود مدت تصدی مدیر یا مدیران می‌تواند محدود یا نامحدود باشد (ماده ۱۰۴ قانون تجارت) و مدت تصدی هیأت‌نظار با توجه به ذیل ماده ۱۰۹ قانون تجارت ناظر به ماده ۱۶۵ همان قانون یک سال و بعد از آن به ترتیب مقرر در اساسنامه که می‌تواند محدود یا نامحدود باشد.

- در شرکت‌های تعاونی مطابق قانون تجارت تا سال ۱۳۵۰ مانند شرکت‌های سهامی عمل می‌شد و سپس طبق ماده ۳۹ قانون شرکت‌های تعاونی مصوب ۱۳۵۰ سه سال برای هیأت مدیره و یک سال برای بازرس و از زمان تصویب قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۰) مدت تصدی به موجب ماده ۳۶ این قانون برای هیأت مدیره سه سال و برای مدیر عامل دو سال (ماده ۳۹) و برای بازرس یک سال (ماده ۴۰) تعیین شده است.

با توجه به اطلاعات فوق‌الذکر و احتساب مواعد قانونی و بر مبنای تاریخ استخراج اطلاعات از دفاتر ثبت که از اول آذرماه

این شیوه قانون‌گذاری ممکن است از یک دیدگاه [۹] به منظور پیش‌بینی حکم شفاف و یکسان در خصوص حکومت مقررات قانون تجارت بر تمام شرکت‌ها مثبت ارزیابی می‌شود اما اساساً باید روشن گردد آیا به چنین شرکت‌هایی باید اجازه ثبت داد؟ یا اینکه میان شرکت با موضوع تجاری و غیرتجارتی تفاوت قائل شد و هر کدام را تحت حاکمیت قوانین مخصوص به خود قرار داد. این ابهام همیشه وجود داشته که شرکت تعاونی غیر از مقررات قانون تعاون، تحت حاکمیت مقررات قوانین تجارت، مدنی و ... هم هستند یا خیر؟ در دو صورت موضوع باید روشن شود و قانونگذار بر مبنای اهداف مشخص، سیاست قانونگذاری خود را اعمال نماید و نباید شرکت‌های با ماهیت غیرتجاری را تحت حاکمیت قانون تجارت قرار دهد و تبعاً اجازه ندهد از امتیازات آن نیز استفاده نمایند و به عبارت آخر، در صورت لزوم، تحت حاکمیت قانون دیگری، اجازه ایجاد شرکت‌های دیگری با ماهیت غیرتجاری و به معنی ساده‌تر راه ایجاد اشخاص حقوقی با هر موضوع را صادر کرد که طبعاً مستلزم مذاقه بیشتری از حیث قانون مستقل اشخاص حقوقی و نهادهای مرتبط می‌باشد.

۵-۱. تغییرات قانونی

منظور از تغییرات قانونی، تصمیماتی است که از سوی مجامع عمومی شرکت (عادی یا فوق‌العاده) تصویب می‌شود. به عنوان مثال در هر شرکت سهامی به موجب قانون، مجمع عمومی عادی (سالیانه) حداقل یک بار در سال تشکیل شده و علاوه بر رسیدگی به حساب‌های شرکت و تعیین خط‌مشی آینده به انتخاب اداره‌کنندگان (مدیران شرکت یا هیأت مدیره) و بازرس یا بازرسان (در شرکت‌های سهامی و هیأت‌نظار در شرکت با مسئولیت محدود) خواهد پرداخت. این وضعیت که برای شرکت‌های سهامی و تعاونی یک الزام قانونی است (به این معنا که انتخاب هیأت مدیره نمی‌تواند برای بیش از دو و سه سال معتبر باشد و بایستی بعد از این مدت‌ها انتخابات تجدید گردد و برای مدت بعدی، مدیران انتخاب شوند و همین وضعیت در مورد بازرس یا بازرسان با مدت یک سال صادق است) اما در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود، می‌تواند به گونه‌ای دیگر باشد، از آنجا که وفق ماده ۱۰۴ قانون تجارت انتخاب مدیر یا مدیران این نوع شرکت می‌تواند برای مدت نامحدود نیز باشد عدم ثبت تغییرات نمی‌تواند شاخص قرار گیرد و با این کیفیت، وضعیت تحلیل متفاوت می‌شود (الف).

انواع دیگر تغییرات (فوق‌العاده) در شرکت علاوه بر بحث کاهش و افزایش سرمایه که در فصل پیشین مورد بحث قرار

مورد، تغییراتی هستند که راجع به ارکان اداره کننده (هیأت مدیره و مدیرعامل) و کنترل کننده (بازرس یا بازرسان) بوده و این رقم معادل ۳۷/۷۷ درصد کل شرکت‌ها می‌باشد. این رقم با وجود اینکه نشان‌دهنده کم‌توجهی به تغییرات سالیانه شرکت‌ها می‌باشد اما نمی‌تواند گویای پاره‌ای جزئیات باشد چرا که ممکن است در شرکت با مسئولیت محدود هیأت مدیره یا مدیرعامل با دوره تصدی نامحدود داشته باشیم (که البته مشخص شد ۷۱ مورد در کل موارد اینگونه بوده‌اند) و یا اینکه هر کدام از این تغییرات در شرکت‌های سهامی خاص، تعاونی و با مسئولیت محدود چگونه توزیع شده‌اند و مهمتر از همه، این تغییرات روزآمد است یا خیر، لذا باید همانگونه که گفته شد با لحاظ نوع شرکت و در نظر گرفتن مواعد قانونی به استخراج اطلاعات و پردازش‌ها اقدام نمود که در نهایت تکلیف فرض‌های تحقیق را روشن سازد.

اکنون با توجه به فروض پنج‌گانه اشاره شد تغییرات سالیانه قانونی در شرکت‌های سه‌گانه سهامی خاص، تعاونی و با مسئولیت محدود را طبق شکل‌های ذیل تحلیل می‌نماییم:

- شکل (۱۹)، ۲۳۶۰ شرکت سهامی خاص را نشان می‌دهد که تغییرات سالیانه قانونی آن‌ها در هفت ستون پردازش شده و نتایج آتی را نشان می‌دهد.

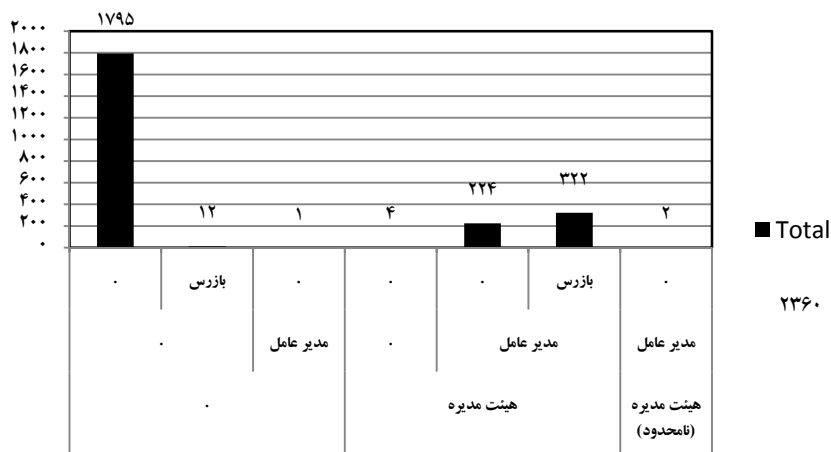
۱۳۸۶ بوده و لحاظ یک مدت تأخیر دو ماهه در اعلام تغییرات به دایره ثبت شرکت‌ها، فرض‌های ذیل را در نظر گرفته و بر مبنای آن‌ها می‌توان در مورد روزآمد بودن تغییرات اظهار نظر کرد:

- شرکت‌های سهامی خاص که از ۱۳۸۴/۷/۱ به بعد تغییرات هیأت مدیره و مدیر عامل داشته یا نداشته‌اند.
- شرکت‌های سهامی خاص که از ۱۳۸۵/۷/۱ به بعد انتخاب بازرس داشته یا نداشته‌اند.
- شرکت‌های تعاونی که از ۱۳۸۳/۷/۱ به بعد انتخاب هیأت مدیره داشته یا نداشته‌اند.
- شرکت‌های تعاونی که از ۱۳۸۴/۷/۱ به بعد انتخاب مدیر عامل داشته یا نداشته‌اند.
- شرکت‌های تعاونی که از ۱۳۸۵/۷/۱ به بعد انتخاب بازرس داشته یا نداشته‌اند.
- شرکت‌های با مسئولیت محدود دارای مدیر یا مدیران محدود (از نظر مدت [۱۰]) که از ۱۳۸۴/۷/۱ انتخاب مدیر یا مدیران داشته یا نداشته‌اند. [۱۱]

قبل از ارائه نتایج مطابق فروض فوق‌الذکر، تذکر این نکته واجب است که در کل شرکت‌های دارای تغییرات، از ۳۱۸۷ مورد تغییر ثبت شده، ۱۱۵۰ مورد آن اساسنامه‌ای بوده و تنها ۲۰۳۷

جمع کل	هیأت مدیره (نامحدود)				هیأت مدیره							نوع تغییرات
	مدیر عامل			مدیر عامل			مدیر عامل			
	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	
۲۳۶۰	۰	۲	۰	۰	۳۲۲	۲۲۴	۰	۴	۰	۱	۱۲	۱۷۹۵	فراوانی

تغییرات سالیانه قانونی شرکت‌های سهامی خاص

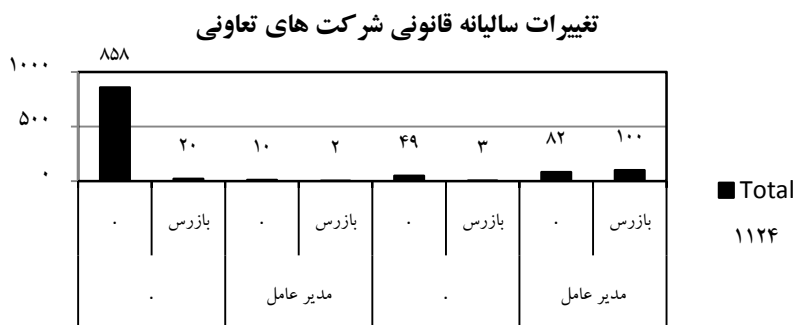

شکل ۱۹

- ستون هفتم، دو مورد که هیأت مدیره نامحدود [۱۲] داشته‌اند اقدام به تغییر مدیرعامل کرده‌اند.
- مشاهده می‌شود تنها ۳۲۲ شرکت تغییرات قانونی لازم را به طور کامل اعمال و به ثبت رسانده‌اند و ۲۴۳ شرکت تغییرات را به طور ناقص انجام داده‌اند.
- شکل ۲-۵، ۱۱۲۴ شرکت تعاونی را نشان می‌دهد که تغییرات سالیانه قانونی در آن‌ها در هشت ستون پردازش شده و نتایج آتی را نشان می‌دهد.

- ستون اول، ۱۷۹۵ شرکت بدون هر گونه تغییرات لازم قانونی در موعد.
- ستون دوم، ۱۲ شرکت، تغییر تنها در مورد بازرس.
- ستون سوم، یک شرکت، تغییر تنها در مورد مدیرعامل.
- ستون چهارم، چهار شرکت، تغییر تنها در مورد هیأت مدیره.
- ستون پنجم، ۲۲۴ مورد تغییر شامل هیأت مدیره و مدیرعامل.
- ستون ششم، ۳۲۲ مورد تغییر شامل هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرس.

جمع کل	هیئت مدیره (نامحدود)				هیئت مدیره							نوع تغییرات
	مدیر عامل			مدیر عامل			مدیر عامل			
	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	بازرس	
۱۱۲۴	۰	۰	۰	۰	۱۰۰	۸۲	۳	۴۹	۲	۱۰	۲۰	۸۵۸	فراوانی

شکل ۲۰

- ستون اول، ۸۵۸ شرکت بدون هر گونه تغییرات لازم قانونی در موعد.
- ستون دوم، ۲۰ شرکت و تغییر تنها در مورد بازرس.
- ستون سوم، ۱۰ شرکت، تغییر تنها در مورد مدیرعامل.
- ستون چهارم، دو شرکت، تغییر شامل مدیرعامل و بازرس.
- ستون پنجم، ۴۹ شرکت، تغییر تنها در هیأت مدیره.
- ستون ششم، سه شرکت، تغییر شامل هیأت مدیره و بازرس.
- ستون هفتم، ۸۲ شرکت، تغییر شامل هیأت مدیره و مدیرعامل.
- ستون هشتم، ۱۰۰ شرکت، تغییر شامل هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرس.
- نتیجتاً، مشاهده می‌شود تنها ۱۰۰ شرکت تغییرات قانونی لازم را به طور کامل و ۱۶۶ شرکت تغییرات را به طور ناقص انجام داده‌اند و ۸۵۸ شرکت هر گونه تغییر قانونی لازم را اعمال نکرده و یا به ثبت نرسانده‌اند.
- شکل ۲۱ تغییرات سالیانه در ۱۸۵۳ شرکت با مسئولیت محدود را نشان می‌دهد که در پنج ستون پردازش شده‌اند:

جمع کل	هیئت مدیره (نامحدود)		هیئت مدیره				نوع تغییرات
	مدیر عامل	مدیر عامل (نامحدود)	مدیر عامل	مدیر عامل	
۱۸۵۳	۴۳	۰	۱	۱۳۹	۱	۰	۱۶۶۹	فراوانی

تغییرات سالیانه قانونی شرکت های با مسئولیت محدود

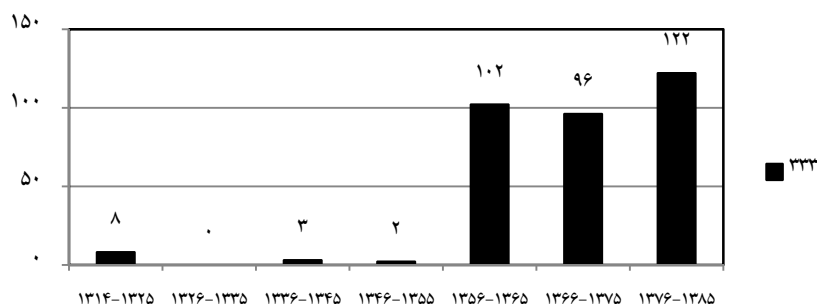
شکل ۲۱

جمعیت محسوب می گردند و چه بسا برخی افراد از امتیازات حیات سجلی آنان نیز بهره مند شوند. در شرکت ها، قضیه، پیچیده تر هم می شود مثلاً فوت تمامی سهامداران یک شرکت سهامی مساوی با انحلال شرکت نیست و چه بسا، ورثه به جانشینی و به استناد مالکیت سهام به فعالیت شرکت ادامه دهند در حالی که در شرکت های تضامنی، فعالیت شرکت در صورت فوت احد از شرکا منوط به شرایطی شده است (ماده ۱۳۹ قانون تجارت) و در شرکت با مسئولیت محدود نیز ممکن است موجب انحلال شرکت شود (ماده ۱۱۴ قانون تجارت) و همین اثر در مورد شرکت تضامنی (مواد ۱۳۶ و ۱۳۹ همان قانون)، لذا از آنجا که اطلاعات، به درستی نمی تواند گویای وجود یا عدم وجود واقعی شرکت های ثبت شده باشد (چنانکه می توان ارتباطی میان شرکت های منحل شده و شرکت های فاقد تغییرات قانونی سالیانه ایجاد کرد) اطلاعات ذیل همراه با شکل ۴-۵ فراوانی را به ما نشان می دهد که به تنهایی و بدون مقایسه با فراوانی واقعی شرکت های منحل شده (که می تواند آمار سیاه تلقی شود) نمی تواند میزان عدم ثبت انحلال را بر ما روشن سازد، با این حال از توجه به شکل (۲۲) و نیز مقایسه با شکل (۱) مشخص شد:

- ستون اول، ۱۶۶۹ شرکت بدون هرگونه ثبت تغییر.
 - ستون دوم، یک شرکت با تغییر در هیأت مدیره.
 - ستون سوم، ۱۳۹ شرکت با تغییر در هیأت مدیره و مدیرعامل.
 - ستون چهارم، یک شرکت که هیأت مدیره محدود داشته به تعیین مدیرعامل نامحدود اقدام کرده است.
 - ستون پنجم، ۴۳ شرکت تغییر مدیرعامل که هیأت مدیره نامحدود داشته اند.
- در نتیجه با تذکر اینکه ۷۱ شرکت هیأت مدیره نامحدود و یک شرکت مدیرعامل نامحدود داشته اند و اینکه ۱۷۸۱ شرکت مابقی مدیران با مدت محدود خواهند داشت لذا تنها ۱۸۴ شرکت به تغییرات سالیانه اقدام نموده و بقیه یعنی ۱۵۹۹ مورد دیگر تغییرات لازم را انجام نداده یا به ثبت اقدام نکرده اند.
- ب) شرکت های منحل شده: واقعیتی به نام انحلال در شرکت ها مانند مرگ در زندگی افراد است که زمانی فرامی رسد. ثبت چنین واقعه ای را چگونه باید تحلیل نمود؟ حقیقت آن است که میان ثبت انحلال و واقعه انحلال باید تفاوت گذاشت مانند مرگ انسان، و ثبت واقعه مرگ در اسناد سجلی دو امر متفاوت است. برخی افراد می میرند اما تا مدت ها مرگ آنان در اسناد سجلی، ثبت نمی شود و جزو

دوره ۱۰ ساله	۱۳۲۵-۱۳۱۴	۱۳۳۵-۱۳۲۶	۱۳۴۵-۱۳۳۶	۱۳۵۵-۱۳۴۶	۱۳۶۵-۱۳۵۶	۱۳۷۵-۱۳۶۶	۱۳۸۵-۱۳۷۶	جمع کل
فراوانی	۸	۰	۳	۲	۱۰۲	۹۶	۱۲۲	۳۳۳

شرکت‌های منحل شده

شکل ۲۲

(سهامی خاص، با مسئولیت محدود و تعاونی) به اثبات رسید، ثانیاً تحولات قانونگذاری و سیاست‌های اعمال شده از سوی دولت، منشأ پاره‌ای علایق به نوعی از شرکت، و تبعاً از دید آن‌ها بوده و مصداق چنین امری در تحقیق حاضر، به ویژه شرکت‌های تعاونی بوده‌اند.

(ب) در خصوص سرمایه شرکت‌ها: به ویژه شرکت‌های سهامی خاص که طبق قانون (لایحه قانونی اصلاح قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷) بایستی حداقل یک میلیون ریال سرمایه به ثبت برسانند مشخص شد که حدود ۲/۳ آن‌ها به همین حداقل اکتفا کرده‌اند که با توجه به تفاوت ارزش پول تا ۱۳۸۵ رقم مذکور معنای اقتصادی خود را از دست داده است.

(ج) موضوع فعالیت شرکت‌های تجاری: در مقایسه با بندهای دهگانه ماده دو قانون تجارت در بردارنده این نتیجه بود که بیشتر از ۵۰ درصد کل شرکت‌ها موضوع فعالیت خود را خارج از ماده دو مذکور تعیین کرده‌اند و این خود از یک سو به دلیل توسعه‌ای بوده که قانون‌گذار در اجازه به شرکت‌های سهامی و تعاونی به خروج از ماده دو داده است و از سوی دیگر تمایل این شرکت‌ها به فعالیت‌هایی که خارج از ماده دو بوده‌اند و نیز عدم انطباق پاره‌ای از مصادیق ماده دو با نیازهای کشور و بالاخره اینکه حتی شرکت‌های با

هشت شرکت از ۱۱ شرکت ثبت شده در دوره اول (۱۳۲۵ - ۱۳۱۴) منحل شده‌اند به عبارت دیگر ۷۲٪ انحلال از مجموع شرکت‌های آن دوره ثبت شده‌اند که می‌تواند نشان‌دهنده اهتمام مؤسسان به وضعیت قانونی شرکت خود تلقی گردد. دوره پنجم (۱۳۶۵ - ۱۳۵۶) نیز قابل توجه است، فراوانی ثبت انحلال شرکت‌های این دوره ۱۰۲ از ۵۶۱ مورد و حدود ۱۸٪ اما ارقام فراوانی دوره‌های سوم (۱۳۴۵ - ۱۳۴۶) چهارم (۱۳۵۵ - ۱۳۴۶) و هفتم (۱۳۸۵ - ۱۳۷۶) که به ترتیب (سه از ۱۶۴ مورد)، (دو از ۱۵۲ مورد) و (۱۲۲ از ۳۲۸۳ مورد) می‌باشند ممکن است غیرواقعی‌تر به نظر برسد، با این حال، عدم ثبت تغییرات سالیانه چنانکه در بند قبلی بررسی شد واقعیت شرکت‌های به ظاهر منحل نشده را مردد می‌سازد.

جمع‌بندی و ملاحظات

۱. پاسخ به سؤالات و فرضیات تحقیق

در ابتدا باید گفت توزیع فراوانی تعداد شرکت‌ها در دوره‌های ده ساله از ۱۳۱۴ لغایت ۱۳۸۵ متوازن و عادی به نظر نرسید و نیازمند تحقیقی مستقل از دیدگاه‌های دیگر از جمله اقتصادی است.

(الف) در مورد نوع شرکت‌ها: اولاً فرضیه تحقیق مبنی بر گرایش به ثبت شرکت‌های با مسئولیت مالی محدود به آورده

مفهوم مخالف، غیر از این دو شکل، افراد نمی‌توانند به ایجاد شخص حقوقی دست یازند و هر یک از این دو نوع شخص حقوقی هم با موضوع و شرایط خاص خود باید تأسیس شوند نه اینکه بدون معیار و تناسب و رها از نظارت باشند مثلاً اینکه برای هر نوع شرکت تجاری هیچ حداقلی از سرمایه شرط تأسیس نباشد و در مورد شرکت سهامی نیز آن چنان ناچیز شود که از مفهوم سرمایه خارج گردد و اگر اینگونه باشد که هست به هیچ وجه با منظور تجارت و قصد کسب و کار هماهنگی ندارد و کوچک‌ترین نتیجه آن ایجاد اشخاص حقوقی متعدد بدون پشتوانه مالی است که این به نوبه خود می‌تواند آسیب‌های اجتماعی از قبیل ازدیاد جرائم مالی مانند صدور چک بلامحل را سبب گردد و در واقع با دست خود به ایجاد اشخاص حقوقی فاقد شرایط لازم کمک کرده‌ایم و بدون نظارت و استمرار شرایط قانونی آن‌ها را رها ساخته‌ایم که می‌تواند جرم‌زا باشد، این موضوع، تحقیقی مستقل را واجب می‌نماید.

پیشنهادات

الف) سیاست‌های قانونگذاری در بلند مدت

۱. در باب نوع شرکت‌ها، انواع شرکت‌های تجاری متناسب با فعالیت مربوط و نیز با در نظر گرفتن نیازهای جامعه ایران همراه با مقررات مشترک و اختصاصی و حتی‌المقدور محدود، بازتعریف و تقنین گردند. نوع مسئولیت مالی شرکاء نباید به گونه‌ای باشد که از یک سو موجب فرار آن‌ها از مسئولیت گردد و از سوی دیگر موجب گرایش به شرکت‌هایی از یک نوع خاص شود که مسئولیت مالی آن‌ها کمتر است.
۲. در باب سرمایه: حداقل سرمایه برای انواع شرکت‌ها متناسب با نوع فعالیت تجاری و با کارشناسی تعیین گردد و در دوره‌های زمانی (مثلاً ۵ ساله) روزآمد شود. سرمایه ثبت شده، سالانه کنترل شود تا از میزان حداقل قانونی کاهش نیافته باشد، این کنترل از جهت حفظ حقوق اشخاص ثالث، یک الزام منطقی برای مراجع نظارتی است.
۳. در باب موضوع فعالیت: اول اینکه توجه به این نکته مبنایی که تجارت توسط اشخاص حقیقی و حقوقی مستلزم مقررات خاص خود می‌باشد و در این زمینه قانون‌گذار عنایت کافی نداشته و بلکه متمایل به وحدت و ادغام مقوله تجارت در قراردادهای مدنی است که مستلزم بازنگری مبنا و فلسفه

مسئولیت محدود به‌طور غیرقانونی فعالیت خود را خارج از ماده دو تعریف کرده و به ثبت رسانده‌اند.

د) تغییرات ثبت شده شرکت‌ها: مطالعه تغییرات در ارکان اداره کننده معلوم کرد تنها حدود ۲۰ درصد شرکت‌ها تغییرات روزآمد در ارکان فوق‌الذکر را به ثبت رسانده‌اند.

۲. برآیند کلی

منظور از ایجاد شرکت‌های تجاری در قانون تجارت چیست؟ افراد از تأسیس این شرکت‌ها چه می‌خواهند؟ پاسخ این دو پرسش می‌بایستی هماهنگ باشند به این معنا که قانونگذار برای تأمین نیازهای جامعه دست به قانون‌گذاری می‌زند و این به معنای پاسخ به نیازهای اشخاص است اما مقنن مراد دیگری نیز دارد و آن، هدایت فعالیت‌های افراد و نظارت بر آن‌ها به گونه‌ای که هم به بهره‌برداری از توان جامعه منجر گردد و هم به سلامت فعالیت‌ها اهتمام شود و آسیبی از رهگذر آن‌ها به اشخاص و جامعه وارد نشود.

واقعیت اقتباس قانون تجارت ایران از قانون تجارت فرانسه مبرهن است. قانونی که با توجه به نیازها و میراث جامعه فرانسوی تقنین شده بود الزاماً نمی‌بایست با واقعیت جامعه ایرانی انطباق داشته باشد لذا عدم فعالیت اشخاص در پاره‌ای معاملات تجاری، که در تاریخ فرانسه سابقه دارد، در ایران امری طبیعی است و هیچ ضرری هم از تقنین چند بند یا ماده اضافه متوجه جامعه نمی‌شود مگر به ندرت اما ماندن در آن وضعیت و عدم اصلاح و تکمیل کار انجام شده در سال ۱۳۱۱ و به سامان نکردن تجارت به عنوان مقوله‌ای مستقل از حقوق مدنی قابل قبول نیست.

بر اثر بی‌تفاوتی مقنن به سرنوشت قانون تجارت عملاً نه تنها فوائد این قانون فراموش شده بلکه به نظر می‌رسد به واسطه سوءاستفاده‌هایی که از نهادهای این قانون می‌شود خسارت‌هایی را نیز متوجه جامعه ساخته است. به عبارت دیگر اگر از ایجاد شرکت‌های تجاری منظور و مقصود و فوایدی وجود داشته اکنون نه تنها آن مقاصد کمتر تأمین شده که به ابزاری تبدیل شده‌اند که به نام شخص حقوقی هر آنچه که مقنن در نظر نداشته انجام می‌دهند.

همانگونه که می‌دانیم اشخاص حقوقی (خصوصی) بر دو نوع هستند اول شرکت‌های تجاری و دوم مؤسسات غیر تجاری و به

تعاونی تولید و مصرف.

۲. این عدم اذن از سوی مسؤولین محترم اداره ثبت، منطقی بود چرا که پرونده شرکت حاوی اسنادی است که هر گونه دسترسی غیر اداری به آن از نظر حفاظتی، مشکلاتی را احتمالاً ایجاد کند و موجبات مسئولیت افراد را به دنبال آن فراهم نماید.

۳. برای اطمینان از صحت کار همکاران تحقیق، دو بار به کنترل اطلاعات ثبت شده در رایانه با دفاتر اقدام شده است.

۴. اصل ۴۴ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران: نظام اقتصادی جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است... بخش تعاونی شامل شرکتها و مؤسسات تعاونی و توزیع است که در شهر و روستا بر طبق ضوابط اسلامی تشکیل می شود.

۵. البته به موجب قوانین قبلی نیز وزارت تعاون و امور روستاها تشکیل شده اما وسعت عملکرد آن محدود به روستاها و کمتر در شهرها بود.

۶. اشتیاق، وحید، ص ۲۲۷، ۱۳۸۳.

۷. نویسنده بر مبنای نرخ طلا در سال ۱۳۴۷ و مقایسه آن با سال ۱۳۸۳ (تاریخ تحریر مقاله) نتیجه گرفته است که یک میلیون ریال سال ۱۳۴۷ برابر است با حدود نهصد میلیون ریال در سال ۱۳۸۳ و پیشنهاد داده اند حداقل سرمایه برای شرکت های سهامی خاص یک میلیارد ریال و برای شرکت های سهامی عام پنج میلیارد ریال باشد که اگر همین روش را در حال حاضر اعمال نمایم رقم نهصد میلیون ریال به حدود دو میلیارد و سیصد میلیون ریال بالغ خواهد شد. این رقم با توجه به اینکه نرخ جهانی طلا در سال ۱۳۸۳ حدود سیصد و چهل دلار برای هر انس بوده و در حال حاضر به هشتصد و هفتاد دلار رسیده بدست آمده است.

۸. ماده ۲ قانون تجارت: معاملات تجاری از قرار ذیل است:

- ۱- خرید یا تحصیل هر نوع مال منقول به قصد فروش یا اجاره اعم از اینکه تصرفاتی در آن شده یا نشده باشد
- ۲- تصدی به حمل و نقل از راه خشکی یا آب یا هوا به هر نحوی که باشد
- ۳- هر قسم عملیات یا حق العمل کاری (کمسیون) و یا عاملی و همچنین تصدی به هر نوع تأسیساتی که برای انجام بعضی امور ایجاد می شود از قبیل تسهیل معاملات ملکی یا پیدا کردن خدمه یا تهیه و رسانیدن ملزومات و غیره
- ۴- تأسیس و به کار انداختن هر قسم کارخانه مشروط بر اینکه برای رفع حوائج شخصی نباشد

شرکت های تجاری و تنظیم مقررات جدید حول آن مینا است. دوم اینکه انواع فعالیت های تجاری با توجه به وضعیت جامعه ایران باز تعریف شوند و موضوع فعالیت شرکت های تجاری به طور دقیق تعیین گردد سوم اینکه این موضوعات از سوی مرجع ثبت شرکتها به هنگام ثبت کنترل شود تا آنچه ثبت می شود منسجم و حول محور مشخصی باشد و از تأسیس شرکت های تجاری با چند موضوع مرکب و بعضاً چندین موضوع مختلف جلوگیری شود.

۴. در باب تغییرات: برای ثبت تغییرات سالیانه (هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرس) مهلت تعیین شود و با اخطار به مرجع ثبت شرکتها و عدم روزآمد شدن تغییرات از ادامه فعالیت شرکت برای مدت معین جلوگیری و در صورت ادامه وضعیت، دستور به انحلال آن صادر شود.

ب) اقدامات اجرایی در کوتاه مدت:

۱. ماشینی شدن اطلاعات و نصب برنامه های مربوط چنانکه در این طرح تحقیقی این امکان فراهم آمده است.

۲. از آنجا که تعداد زیادی از شرکت های مطالعه شده هیچگونه تغییراتی را بعد از مدت های زیاد ثبت نکرده اند و این می تواند قرینه ای بر عدم فعالیت و حتی عدم وجود آنها باشد بدون اینکه به طور رسمی منحل شوند پس از اعطای مهلت متناسب به این شرکتها به انحلال موقت و متعاقباً دائم آنها دستور مقتضی از سوی دایره ثبت شرکتها صادر گردد. ۴. اقدام در خصوص روزآمد ساختن این شرکتها مستلزم هماهنگی دستگاه های ذیربط است که می تواند شامل ثبت شرکتها، دادستانی محل از نظر حفاظت حقوق عمومی و شهروندان، پلیس و نهادهای بالا دستی دولت مانند سازمان برنامه ریزی و مدیریت باشد.

۴. موارد کنترل شامل احراز مجدد سرمایه، شرایط قانونی سهامداران، هیأت مدیره، مدیرعامل و بازرس شرکت خواهد بود.

پی نوشت

۱. ماده ۲۰ قانون تجارت: شرکت های تجاری بر هفت قسم است: ۱- شرکت سهامی ۲- شرکت با مسئولیت محدود ۳- شرکت تضامنی ۴- شرکت مختلط غیر سهامی ۵- شرکت مختلط سهامی ۶- شرکت نسبی ۷- شرکت

منابع

اخلاقی، بهروز و دیگران، «میزگرد راجع به ابعاد حقوقی سرمایه در شرکت‌های سهامی»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵، ۱۳۸۳.

اشتیاق، وحید، «طرح پیشنهادی اصلاح ماده ۵ قانون اصلاح قسمتی از قانون تجارت راجع به سرمایه اسمی شرکت‌های تجاری»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۵، ۱۳۸۳.

پاسبان، محمدرضا، «قانون تجارت ایران در گردونه تحول: بررسی اصلاح مقررات شرکت‌های تجاری»، مجله پژوهش‌های حقوقی، شماره ۸، ۱۳۸۴.

کاویانی، کوروش، «جایگاه حقوق تجارت در حقوق ایران»، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی، شماره ۳۳، ۱۳۷۳.

۵- تصدی به عملیات حراجی ۶- تصدی به هر قسم
نمایشگاه عمومی ۷- هر قسم عملیات صرافی و بانکی
۸- معاملات برواتی اعم از اینکه بین تاجر یا غیر تاجر باشد
۹- عملیات بیمه بحری و غیر بحری ۱۰- کشتی سازی و
خرید و فروش کشتی و کشتیرانی داخلی یا خارجی و
معاملات راجعه به آنها.

۹. پاسبان، محمدرضا، ص ۲۵، ۱۳۸۴.

۱۰. تنها ۷۱ مورد از شرکت‌های با مسئولیت محدود دارای هیأت مدیره با مدت نامحدود بوده‌اند و تنها یک مورد از این نوع شرکت‌ها مدیرعامل با مدت نامحدود داشته است.

۱۱. در مورد شرکت‌های با مسئولیت محدود همانگونه که ماده ۱۰۹ قانون تجارت مقرر کرده است در شرکت‌هایی که بیش از دوازده شریک داشته باشند هیأت نظار تشکیل می‌شود. که در تحقیق حاضر هیچ موردی یافت نشد.

۱۲. در شرکت سهامی خاص، هیأت مدیره نمی‌تواند با مدت نامحدود تعیین شود در نتیجه موارد مذکور غیرقانونی است.